

اسلام مجلەسى

1924ء، 1542ء

ان الدين عند الله الاسلام

408666

1343 هجری ییل 18 نجی ربیع الاخر سان 2، ییل 1 1924 انجی ییل 15 نجی مویهیر

قرآن و مصحفی.

III

اینگان قرآن نى صاقلو.

(22) «علم» نى یوغالودن، اونوتولو وبتودن صاقلو وکیلە چک بوونلرغە قالدرو ایچون ایکی تورلی یول بار. بری یادلاو (کوئلەگە بیکلەو) وایکنچیسى دە یازو. یازو تارالغان ایسکی قوملر و بورنغی خاقلر آراسندە یادلاوغە زور اشانچ بولغان حالده سوکفی خاقلر و آرالینە یازو هنری تارالغان قوملر آراسندە بو طوغرودە الک زور اشانچ یازو ایکانلگی معلوم.

(23) بوکونده علم اهللری آراسندە معروف و کوب جلدلردن عبارت بولغان لسان العرب، تاج العروس، اغانی قبیلندن اثرلر و مشهور بر افغاوزنک کشیلر و اورنلر حقدە ترتیب ایتمکان کتاب قبیلندن تالیفلرنی صاقلو حقدە بحث ایتو عجب بر اش بولوب کورلسده «قرآن» نسی صاقلو حقدە بولغان احوالنی سو بیلەو

عجب تو گل. چونکه «قرآن» موندن اون اوچ عصرلر مقدم بر زمانده اوقو یازو بولە اشلری بولماغان بر خلق آراسندە نازل بولدی. درستندن ده امی بولغان بر قوم آراسندە اینگان بو «قرآن» (بو فسر زور بر کتاب) نیچرک ایتوب صاقلاندى؟ (24) اسلام دینی مکە خلقینە و حجاز عربلرینە گنه خاص بولمى بلکه بتون بیر یوزی ایچون عام هم ده مؤبد و الاهی بر قانون بولغانلغندن الله تعالی حضرتی طرفندن مونى صاقلو یولی توزولگان و شول یولغە قویلغان ایدی. بو یول و حی نى چیتار گنه کیلە چک زمان خلق لرینده سلامت حالنده ابرشدر و ایچون یادلاو برله یازونک هر ایکی سینی بر لکنه عملگه قویبودن عبارت بولدی. (25) وحی کیلە باشلانندن و یاشرون ره و شده گنه بولسده بر تور کوم خلق اسلام دینینی قبول ایتمکانلرندن سوک رسول الله حضرتلری قرآن کریم ایتلرینی

و اینگان قدر سورهلرنی مونلردن یادلاتو
اجتهادینه کردی. عرب خلقی زیرهك
آملمر بولغانلقلرنندن حتی که بر ایشو
برله اوزون قصیدهلرنی یادلی آغانلقلر-
ندن، یازوغه ایشانوب طور ماولری (یازو
بلممولاری) سبیلی حفظ قوتلری سلامت
عاقلانغانلقندن مونلر، رسول الله حضرتلر-
ندن ایشتیکان آیتلرنی وسورهلرنی حفظ
ایتوب بارالر ایدی.

(۲۶) قرآن کریم آیتلرنندن بر
قرسیننی نمازلرده اوقوغده تپوشلی بولو
عمده نماز طشند اوقوغده زور ثوابلر
وغده اینلنوده قرآنك كوكللرده صافلانوب
باروینه باعث بولدی. احوگر اقی وقتلرده
بعض بر سورهلرنی بیکله وچیلر حسابسز
کوب بولغانلقلری اوستینه هر بر اینگان
سورهنی و آیتنی طوتاشندن بیکله باب
روچیلرده بولادر ایدی.

(۲۷) قرآن یادلاوچیلر و قرآن اوقوغه
ایروم مهارتلكاری بولغان صحابهلر اوزلری
یادلاغان سورهلرنی، آیتلرنی رسول الله
حضرتینه نکلانوب کورساتلر و شونندن
حوك اوز عائلهلرینه، بالالرنی و باشقهارغه
اوگره تلر، شولای ایتوب از بر زمان اچنده
بتون اسلام عائلهسی آراسینه تار انوب
ییته و کوبلر طرفندن ده یادغه آندار ایدی.
بعض وقتلرده قرآن اوقوچی کوبلگندن
مدینهده مسجد اچچی شاولاب طور ادر
ایدی.

(۲۸) رسول الله حضرتلری اوزی مکده

طورغان وقتنده، مدینهده بولغان اسلام
خلقینه قرآن اوقوتو و اسلام حکملرنی
اوگره تو ایچون بعض بر صحابهلرنی
ییبه گان ایدی. مونلر شول شهر گ
باروب، رسول الله حضرتلری هجرت ایتوب
کیلگانینه قدر اوزلرینه تابشرفغان
وظیفهنی باشقاروب طور دیلر.

(۲۹) رسول الله حضرتلری بوروش
یادلاوغه غنه قناعت ایتمی ایکنچی طرفندن
هر بر اینگان سورهنی و آیتنی یازدروب
بارادر و مونك ایچونده شول وقتنده یاز
وغه مهارتلری بولغان صحابهلردن بر
هیئتده تعیین ایتکان ایدی. مونلر
رسوالله اوقوغان آیتلرن، یازو یازوغادت
بولغان نرسه لرگه یازوب، شونی جبوی
بارالر ایدی.

(۳۰) مذکور هیئت اعضالری «کاتب
الوحي» (وحی یازوچی) دییولگهن عنوان
برله یورتولنه لر و آرالرنده مشهورلری
اوشبو ذاتلر ایدی: عثمان بن عفان، علی
بن ابی طالب، ابی بن کعب، زید بن
ثابت، معاویه بن ابی سفیان، خالد بن
سعید بن العاص و آنك طوغانی ابان بن
سعید، العلاء الحضرمی، حنظلة بن الربیع
عبدالله بن سعد.

(۳۱) حدیثلرنك یاز لولری سبینهده
بعض کشیلرنك قرآن آیتلری برله آرا
شدرلرینه و بعض بر حدیثلرنی ده قرآن
آیتنی دیب ظن ایتولرینه بول قالما سور
ایچون رسول الله حضرتلری الك وقتلر

ار توزوب زور سار ايلر صالحه سارده سو-
داغه اهميت بير سهارده. يازو واوقو برله
شغللرى بولسده شمال (مکه و مدینه،
طائف و جدّه، ينبع) عربلرى (عدنان
بالارى) آراسنده شول کونگى مدنيت ده
يوق حکمنده ايدى. مونلر نك او قو يازو
برله اشلرى بولميدر و شول سببندن «امى»
حالده باشلر ايدى. مکه شيرنده او قو يازو
بلوچى احتمال که بر ايکى كشى بولسه
بولوب کيلگه ندر. ليکن مونك برله گنه
هم ده «معلقات سبعه» اسمنده گى مشهور
قصيده لر نك آلتون برله يازلوب ده نعبه گه
اصلنوب قو يولولرى برا گنه شمال عربلر ندر
«امى» لىك كونه راسمه ن. حاله بوکده
«معلقات سبعه» حقنده بولغان مذکور
خبرنى انکار ايتوچى عالمر بار (۱). هر
حالده عدنان و معنر عربلرى آراسنده
يازو شائع توگل و بتون اشانچلرى يادلاوغيه
ايدى.

کتاب.

(۳۳) «کتاب» سوزى عربچه بولسده

مدنيتى توگل بلاکه سودا و صناعت مد-
نيتى ايدى. شول سببندن ده يمن خلقلرى
صوغش و قتنده بيگلولرى قبيلندن بولغار
تور کلى ده صوغشچى تاتار لرغه فارسى
طورا آلماديلر.

(۱) ابو جعفر احمد بن محمد انجاس
(۳۳۸ ده وفات) نزهة لايافو طبقات الادب
ص ۴۳.

فران آيتندن باشقه نر سهارنى (اوزينك
حدبشلىرىنى) يازودن منع ايتكان ايدى (۱).
ليکن صوگنندن علم اهلى كويه يو،
فران آيتلىرى برله حدبشلىرى نك بر برندن
آيرلوى بيك ظاهر بولوسببندن حدبشلىرىنى
يازوغده رخصت بولدى. شولاي ايتوب
بر طرفدن قرآن يازلوب باردى و ايكنچى
طرفدن بعض بر صحابه لر اوزلرى ايشتمكان
حدبشلىرى ده يازوب طور ديلر. مونلر نك
برىسى عبد الله بن عمر و بن العاص ايدى (۲).
ليکن قرآن يازاو مسئلهسى بوزمان
خلقبينه ياخشى آگلا نسون ايچون بعض بر
بو بحثدن چيتمده رهك بولغان نر سهارنى
بلوگه احتياج بار. شول سببندن بو اورنده
«عربلر و يازو» اسمنده آيروم بر مقاله
قويارغه مجبور مز.

IV

عربلر و يازو

(۳۲) يمن مملكتينده بولغان عربلر
(قرآن كرىمده مذکور بولغان ذوالقرنين
هم ده سبأ دولتى و سيلمان پيغمبر حضور
ينده كيلگان خاتون پادشاه «بلقيس» هم
مونلر ندر ايدى) اوز وقتلر ندر دنيا نك
مدنيتلى قوملر ندر بولسهارده (۳). شهر

(۱) صحيح مسلم. ج ۲ ص ۳۹۳

(۲) صحيح البخارى، ج ۱ ص ۳.

(۳) يمن عربلر نك مدنيتلىرى
تمام دن نك بابالار مز بولغان «بولغار» تور
كلر نك مدنيتلىرى قبيلندن صوغش

عربلر، بو کونده بز گه معلوم بولغان
 ر و شده گی «کتاب» نی بلمیلر ایدی. بلکه
 قرآن اینه باشلاغان غه قدر عربلر «کتاب»
 کلمه سیننی تیری، تاش و سویه ک قبیلندن
 یازو یازو ممکن بولغان نرسه ار گه هم ده
 خلقلرنک اوز آرالر نده بر برینه بولغان
 خطابلر وجوابلر کبک خبر له شوده واسطه
 برلا طورغان نرسه ار گه ایتدلر ایدی.

(٣٤) عصر سعادتده عربلر گه معلوم
 بولماغان و بو کونده هیچ بر کشی گه یال
 شرون قالماغان «کتاب» تار یخینی بعض
 بر مؤرخلر، بز نک بو کونمز دن اوچمک
 یلر مقدم زمانلر ده غی مصر خلقلرینه
 ابرشدر سسلر ده و بعضیلر ده «کتاب» نک

ده طومار غه یازلوب یور تولنه ار ایدی
 مونلرنک بز بله طورغان «کتاب»
 روشینه کیتر لوب و برر اورن غه جیو
 لوب یازولوری قرآن کریم جیولو
 یازلودن صو ک بولماسه بولماز اما بیک کوم
 وقت مقدم لگی ده بولماز. هر حالده بر
 بله طورغان «کتاب»، عربلر گه، رسو
 الله دنیادن کوچک نندن صو ک غنه معلوم
 بولدی.

(٣٧) قرآن کریمده «کتاب»
 سوزی کوب مرتبه ذکر ایتولسه ده مونلر
 نک بعضیلر نندن یازلمی غنه تزل سگ
 سوزلر و بعضیلر نندن مطلق یازلغان
 نرسه ار اراده قیلنه در. «الم ذلك الكتاب

تاریخی نوح علییه السلام زمانده غی طو-
فاننده الك وقتلرغه چقار سه لرده مونلر
سویلی طورغان «کتاب»، بو کونده بزگه
معلوم بولغان رهوشده گی کتاب تو گل
بلکه خریطلر قبیلندن تورلوب یوری
طورغان طومار لر ایکنلگی صوگ وقتلرده
معلوم بولدی.

(۳۵) طومارده ایکی تورلی رهوشده
یازلار ایدی. برسی یوللر، طومارنک
بوینجه وایکنچیسی ده طومارنک آر قلسینه
بولار ایدی. اولگی صورتده اوقوغان
وقتده طومار اوگندن صواغه (یا که صولدن
اوگنه) آچولوب یول بئسکانچه بارلار
وایکنچی صورتده طومار یوقار بئدن
توبهنگه آچلوب اوقولار ایدی.
(۳۶) «تورات»، برله «انجیل»،

لاریب فیه، (بوره ۱) هم ده «کتاب»
الکتاب وجعلنی نبیا (مریم ۳۱) قبیلندن
بولغان آیتلرده گی «کتاب»، لردن
اولگی معنا و: بئسک اهل الکتاب ان
تنزل عیلم کتابا، (نساء ۱۵۲) ده گی
صوگنی «کتاب»، سور بئدن صوگنی
معنا اراده قلینسه کیرهک. شونک ایچور
آشما «ولونزلنا علیک کتابافی قرطاس
(انعام ۷) اسلوبنده جواب بیرلر

قرطاس - رق - ورق

(۳۸) «قرطاس»، سوزی عربجه
بولوب یاز و یازوغه صلاحیتلی بولغان
تاشغه، سویهنگه و باشقه نرسلرگه
ایتولنهر ایدی. «کاغذ»، معلوم بولغان
ندن صوگ عربلر «قرطاس»، سوزینر

کریمنک اوز طرفندن اوزینده اسم
ایتولدی.

صحف

(۴۳) عربلرده «صحف»، جهینکی
نرسه بولوب صوگنندن یازو یازولا
طورغان نرسه لر گه ایتولنه باشلادی.
شوشندی یازوار مجوعه سینده «صحف»،
دیبولدر.

۷

قرآن کریمنک یازلوی وجیولوی

(۴۴) اسلام ظاهر بولغان وقتده
وآنندده صوگ مکده گسی عربنه ردن
بعض برلری عراقدهغی «حیره»، شهر-
ینه باروب «حیره»، یازویننی وبعض
برلری ده سوریده کب و سودا برله
یوروب «نبط»، یازویننی اوگره نوب
قایتقانلر ایدی. مونلردن بعض برآدملرده
یازو اوگره ندیبلر. بو یازولردن اولگیسی
«خط کوفی»، دیب و صوگغیسی ده «خط نسخ»،
دیب مووف بولدی.

(۴۵) رسول الله نك مکده دن مدینه گه
هجرت ایتکهن وقتلرنده وآنندن صوگده
عربلر آراسنده ده اهل اسلام آراسنده ده
بو یازولرنک هر ایکیسینی بلوچیلر
یاخشی غنه کوبدیگهن ایدی.

(۴۶) صوگ وقتلرده قرآن کریم
کوبره ک خط کوفی برله یازلا دراما
باشقه حاجتلر ایچون خط نسخ استعمال

«کاغذ»، معناسنده و آشکا مرادف ایتوب
یوروته باشلادیلر.

(۳۸) رانک اوستی برله بولغان
«رق»، کلمه سی یازو یازوغه صلاحیتی
بولغان تبری گه ایتولنده ر ایدی. «والطور
و کتاب مسطور فی رق منشور»، ایتنده
بولغان «رق»، ده شوشی معناده در.
(۴۰) آغاچ یافراغی معناسنده بو -

لغان «ورق»، سوزیننی ده عربلر «کاغذ»،
نی کور گه نلرنندن وبلگه نلرنندن صوگ
شول «کاغذ»، معناسنده استعمال ایته
باشلادیلر. شونک ایچون قرآن کریمده
مذکور بولغان «ورق»، کلمه لرنندن
هیچ بری «کاغذ»، معناسنده استعمال
ایتولمه گهن.

کاغذ

(۴۱) «کاغذ»، دیگهن سوز فارسی
لغتی بولوب مونی صحابه لر، ایران
ولایتنی فتح ایتکانلارندن صوگ غنه
بلدیلر. بعض مؤرخلر سوزینه کوره
«کاغذ»، اسلاملرغه هجرتدن بر یوز
یکرمنچی یاده غنه معلوم بولدی. (دال
برله اوقولسه ده ذال برله اوقولسه ده درست).

قرآن

(۴۲) «قرآن»، کلمه سی همزه برله
«قریان»، وزننده. همزه سز «قرات»،
وزننده استعمال ایتوچیلرده بار. «جیو»،
معناسنده بولغانلقدن بو اسم «قرآن»،

ایتوانمدر ایدی. صحابه‌لر وقتنده قرآن کریم‌نڭ خط کوفی برله یازغانلغى معلوم اما شوندن باشقه (خط نسخ) برله یازغانلغى ده یازماغانلغى ده معوم توگل.

(۴۷) ۲۷۲ (۸۸۵) تاریخنده وفات بولغان ابن مقله (ابوعلى محمد بن علمى) حقدده: «خط کوفى نى توزه توب خط نسخ گه آلماشدردى دیسه‌لرده: «خط نسخ، اوزى ایسکیدن معروف وصحابه‌لر آراسنده معمول بولغانلقدن مذکور سوزنڭ درست بولوى شبهه‌ل (۱)

(۴۸) عربلرنڭ اوزلری ایچون اوز تللرینى معجمه حرفلر گه علامت‌لر قوبوغه، آست اوست وضمه قیلمندن اشارت‌لر برله یازوغه احتیاج یوق ایدی مونلر اوز ارینڭ طبیعتلری برله مهمله معجمه نى همده نیندی حرکت ایکنلکنی بله‌لر ودرست اوقیلر ایدی. سوگندن اسلام

(۱) بوسوزنى «قاموس الاعلام»، (ابن مقله ترجمه‌سندده ج ۱ ص ۹۶۶) بلکه ابن خلکهن گه اییه‌ر وب بولسه کیرهک، حکایت ایته ابن خلکهن، ابن مقله ترجمه نسلده: «آنه اول من نقل هذه الطريقة من خط الكوفيين الى هذه الصورة، دى (وفیة الاعیان. ج ۲ ص ۶۳). لکن ابن خلکهن نڭ پوشوزندن خط نسخ نڭ خط کوفیدن اوز گهرگانلکی توگل بلکه بارى خط کوفی گه اییه‌ر تلوپ وشو. نڭ قاعده‌سى برله یاخشیلاندر اغانلغى.

اولکەسى زورايو وهر تورلى چيت قران ملرنڭ اسلام دينىنى قبول ايتولرى اما واقع بولدى. اوز تللرى بولماغانلقد مونلرنڭ درست اوقولرى ایچون علامت کیرهک بولدى. شول سببندن ده برنچ قران هجریده قرآن کریم کلمه‌لرینه نغف ورواندن صوگ حرکتلرده قویوادی.

(۴۹) رسول‌الله حضرتلری فقیر عائلده یتیم حالنده اوسکانلگندن و وقتنده عمومى مکتبلر اوقولر بولماغانلقد استاذ کورمى، «مکتب» نڭ حتی اسمینی ایشتمی اوسدی. شول سببندن اوفورده یازارغه بله‌لر، حرفلرنڭ روشارینى نیندی حرف نیندی تاوشغه علامت ایکنلیگنی آبرمیدر ایدی. قرآن یازوچى هیئت (کاتب الوحى لى) رسول‌الله نڭ بولغان ایتلرنى اوزاری بلسگان رسمه برله یازالر، یازغانلرینى رسول‌الله

غنه آگلانا. بو کونده مصرده خدیو کتبخانه‌سندده امام شافعی اثرى بولغان «رسالة الامام الشافعی»، نڭ ۲۶۵ تاریخنده خط نسخ برله یازغان نسخه‌سى باره‌لر موندن باشقه، هجرتدن مقدم تشاریخده خط نسخ برله یازغان تاشلرنڭ «حران شهرنده سلامت بولغانلغن مطبوعه‌لده کورگان ایدک. اگرده «خط نسخ» بر باشلاوچی ابن مقله بولسه ایدی ابر مقله نڭ اوزى توگل بلکه اتاسى طوغمزل دن الک موندی یازولر بولور ایدیه‌لر

اوقوب كورسەتەر، شولای ایتوب رسم خط
طوغر و سنده معلوم بر اساس طو تولمیدر
یدی.

۵۰) فایسی آیت فایسی سورە گە و فایسی
آیت فایسی آیت سوگنده قویلو رغه تیو-
شلی بولونی رسول الله اوزی وحی یازو
چیلر غە دە یادلاو چیلر غە دە ایتوب و بلدروب
طور اد، تگیار دە شوگما موافق، اینسگان
آیتنی و آیتلرنی اورنلاشدر الر ایدی.

۵۱) کامل و تمام بولوب الك الیک اینگان
سورە «یا ایها المدینر» بولوب الك آخر دە
اینگان آیت دە «واتقوا یوما نر جعون فیہ الی
الله ثم نفی کل نفس ما کسبت وهم لا یظلمون»
ایدی. رسول الله نك بو آیتنی «بقره»
سورە سنده ۲۸۰ نچی آیت ایتوب قویار غە
قوشقانلغی روایت ایتولندهر (۱).

۵۲) هر حالده رسول الله دنیادن كو
چكان وقتنده بتون سورە لر اوزلری و سو
رە لر نك آیتاری (طنشلیرى) همەسى
ترتیب ایتلنوب بتكان و هر سورە نك
آیتلری اوز ترتیبلری برله كوكللر گە
ألغان و رسول الله نك اوز بنه تكلاتغان
ایدی.

(۱) تفسیر الكشاف. ج ۹. ص ۱۳۰
و تفسیر مفاتیح الغیب. ج ۲. ص ۳۸. ابن
جریج سوزینه كوره مذکور آیت اینگا.
نندن صوك رسول الله حضرتلری باری
طوقز غنه کیچه طورغان و شونندن صوك
دنیادن اوتكان. جامع البیان. ج ۳. ص ۷۶.

۵۳) بو وقتنده قرآن کریم سورە-
لرندن هر بری مستقل بر اثر و رساله
روشنده اعتبار ایتولندهر و شول سببندن
ده رسول المهدن گویا بر یوز اون دورت
(۱۱۴) کتاب قالغان ایتوب حسابلانا
ایدی.

۵۴) رسول الله نك اوز وقتنده و اوز
ینگ قوشووی برله اوشبو بر یوز اون
دورت سورە نك بر اورن غە بر «کتاب»
ایتلوب چو اماو اینك سببی اول وقتنده
عر بلر گە «کتاب» روشی معلوم بول-
ماو تو گل. اول اش عر بلر گە معلوم بولماسه
رومان نك فارس لر غە غالب بولاققاری معلوم
بولو قبیلندن بو اش رسول الله غە معلوم
بولور ایدی. بلیکه مونك سببی «کتاب»
روشنده ایتوب جیونك موسمی بیستیمه و
ایدی. هر کوز یاگا فرمانلر (وحی)
کیلوب طورغان وقتنده غی سورە لر و آیتلرنی
«کتاب» روشنده جیو مناسب و ممکن
بولماوی معلوم.

رضاء الدین بن فخر الدین.

بو کونده گی دینی مسئله.

اسلام دینی یالکز روحانی غنه بو-
لماغان کبک یالکز جسمانی غنه ده تو گل
بلیکه روحانی برله جسمانی نك ایکسی
ده. مونك اوستینه معلوم بر اولسکه خلقینه
یا که یهود دینی قبیلندن معلوم بر قبیله
و معین بر قوم گە ده خاص تو گل، بلیکه
اجتماعی و مدنی بولغانی کبک عمومی ده.

موناك اوستينده خريستانلىق قىيلىندىن
 دنيادىن آبرومده توگل بلسكه اسلام دينى،
 دنيا برله ديننى برلىكده آلوب بارودىن
 وآرالىرىنى آيرماودىن عبارت، بىو اش
 اسلام عالملىرىنه و متخصصلرغه معلوم بو-
 لغانلقدىن اوزون سويله و گه حاجت يوق.
 دين عالملىرىز گه معلوم بولغانغه
 كوره اسلام شريعتنده تشرىع قوه سینه
 مالك بولغان بر جماعت وشول تشرىعنى
 عمل گه قويوغه مخصوص ايكنچى بر قوت
 بار. مونلر نك بر نچيسى «قوه تشرىعیه»
 ديب وايكنچيسى ده «قوه اجر ائيد» ديب
 معروف.

بعضى بر كيشلر شيعه ايجنده قالم-

اساسى ماده‌ار گنه ذكر ايتولنه. اولده
 اورنده بر تورلى بولمى. شونك ايچو
 اسلام فقيهلىرى قرآن كر يمنك دلالت
 يولىنى كوب قسملر گه بوللر واستدللا
 روشلر ينى ده بر قدر نوعلر گه آيرلر.
 اوشبو سببىدن شريعت حكملر ينى
 وعموما اسلام دينينه واسلام دنيا سینه مذ-
 سبتلىرى بولغان اادتلر نى بتون جزئياتى
 وفرعلرى برله تفصيل قىلوب قاعدلر
 مادهلر توزو هم ده زمانلر اوز گه رو و او-
 لسكهلر باشقارو سببىندن اوز گه رو ب-
 روچى حيات قاعدلر ينى وع- بر سور
 برله مناسبلى بولغان دينى حكملر نى
 كتاب وسنتىدن تابولغان سندلر گه ب-

سونئر ایچون اسلام دنیا سنده بولغان
«قوه تشریعیه» نی قسقلق برله ایضاح
قیلوب کیتو کرهک.

موندن مقصود اهل اسلام ایچون
اعتقادار و عبادتار توزو دیگان سوز
توگر هم قرآن و سنتده بولغان آچق بیور
قلرنک خلاقلرینه نظام ترتیب قیلوده
توگل. بلکه قرآن وحدیثلرگه موافق
روشده یا که قرآن وحدیثلرده آچق بیان
ایتولمه گان وزمان همده معیشت اجبار
قیلوندن کیلوب چقغان نرسه لر حقنده
کتاب و سنتدن سنلر تابوب عمل قیلاوغه
میکن روشده حکم اعلان قیلو دیگان بیوز.
قرآن کریم ناپالیون قانونی و ایسکی
زمانده روسیهده بولغان زاقون کتا
یلری روشنده کتاپ تو گل. آنده باری

ایتوب شول زمان غه وشول اوله که گه مس
عهامی روش که قویو قوه تشریعیه گه
مالک هیئت اوستینه توشه در.

شونک ایچون اسلام دنیا سنده قوه تشریعی
گه مالک بر هیئت نک بولوی و اوزلامی دوله
ایتوی لازم. لازم غنه توگل قطعی روشده
لازم. یوقسه اسلام دنیا سینک، کتوچیلری
یوغالغان کتو اور ننده فالووی وهیئت اجنه
عیلری بوز ولوب تار اولری بیک میکن
بو تار الو مادی صورتده انقراض بولماله
ده معنوی جهتدن انقراض ایکانلیگند
شبهه یوق.

اسلام دنیا سنده اسلام دینی باش
نغان کوندن باشلاب «قوه تشریعیه»
اسمنده بر قوت اوز وظیفه سیننی اوند
طوردی، اسلام جماعتی اوستنده «ولایز

قرارىنه كوره هم ده انلارنىڭ قرارى شرعى
 حجت سانالوغه كوره ايدى. يوقسه بو
 اشلارنى اشلى وگه رخصت ايمه طورىغان آيت
 وحدىث يوق ايدى. ضرورت اجسبار
 ايتكانلىكىدىن وعمومى مصلحت افتضاقيلغا
 نلىقدىن بواشنى شول وقتىدىغى قوه تشر يعيه
 ئشلەدى وشوڭا قارشى كېلو چى بولغا.
 نلىق ده بلىنمەدى. قارشى كېلو چى بولسە ده
 البته ضرورى بولماز ايدى. چونكه بعض
 بر فردلارنىڭ مخالفت قىلولىرىدىن قوه تشر
 يعيه قرارىنه ضرر بولماغانلىق معلوم.

امام مسلمنىڭ ئوبان واسطەسى بىرلە
 روايت ايتكان: «لانزال طائفه من امتى
 ظاهر بن على، الحق لا يضرهم من خذاهم
 حتى يأتى امر الله» (۱) دېگان حدېشندە كى
 «طائفه» دن مرادده اهل حل وعقد (اولوالامر)
 بولسە كېرەك. چونكه اسلام دىنياسىنىڭ مو-
 نلرغە احتياچى ضرر بىرلە هواغە اح. يتاچى
 درجەسىندە محكم. رسول الله البته امننىڭ
 احتياچىنى اوتە وچىلارنى ارادە قىلاطور-
 غاندىر. بو بر. ايكنچىدىن اسلامنىڭ بقاسى
 ودوامى شوشى اهل حل وعقد (اولوالامر)
 نىڭ اجتهاد ايتولىرىنە، سعى وخدمت قىلو-
 لرىنە طوقتاغانلىق معلوم. اسلام خلقىنىڭ
 موندى هيئت كە هم دە ولايت عامە گە
 احتياچى دائىمى بولغانلىقدىن اول هيئت،
 دائىمى بولور غە تېوشلى.

(۱) صحيح مسلم. ج ۱ ص ۱۰۴.
 «البلاغ المبين» دە شرحى تفصيل بىرلە
 يازلدى. ۶۲۵ نچى حدىث.

عامە «لك قبلى. رسول الله اوزى سلامت
 وقتىدە بو قوت اوزىندە ايدى، وفات بولو
 ساختى بىرلە بو قوت، هيئت كە كوچدى
 و: «اهل حل وعقد» اسمى بىرلە معروف
 بولدى. «قوه تشر يعيه هيئتى» دېگان سوز
 بىرلە «اهل حل وعقد»، «اولوالامر» اوچىسى
 بر سوز.

رسول الله حضرتارى دىندان اونكل
 ندىن صوڭ خليفەلر شوشى اهل حل وعقد
 (قوه تشر يعيه هيئتى) طرفىدىن سايلانوب
 قوبولدىلار. يوقسه قرآن وحدېش «رسول الله
 وفات بولغاچ فلان كشى خليفە بولسون،
 آندىن صوڭ فلان وفلانلر بولسون» دېگان
 سوز يوق ايدى. «خليفە طرفىدىن وصيت
 ايتولوب قالدىرلسە شول وصيت ايتولمىش
 كشىنىڭ خليفە كنى لازم، اهل اسلام اشكا
 اطاعت قىلور غە مجبور» مضمونىدە
 آيت وحدىث باراغى دە بلىنمەدى. شونىڭ
 ايچون خليفەلارنىڭ حكمارى نافىد بولوى
 «قوه تشر يعيه» (اهل حل وعقد) طرفىدىن
 بېرىلگان قرار موجدىچە بولغان ايدى.

اسلام دىنىيە كوره كشى حقىنە تعرض
 قىلو ممنوع، ملك معصوم بولغانى حالده
 مكەدە حرم شريفىنى زور ايتقان وقتىدە
 خليفەلر، يورت اورنلرىنى ساتارغە رضا
 بولماغان كشىلارنىڭ يور تلىرىنە عدل قيمەتىنى
 قوبىلدىلر وقيمەتىنى خزىنە گە قوبوب
 يورت ايبەلرنى كېلوب صور اغاھلارنىدە
 تابشور غە قوشدىلار، يورتلىرىنى مھارە
 قىلدىلر. بو اش مذكور «اهل حل وعقد»

II

اسلام دینی جمعیت حالنده یاشاوچی
اجتماعی و مدنی بر دین بولغانلقدن آنده
دینی اشلرنی و دنیاوی مصلحتلرنی قاراب
طورر و عمل گه قویار ایچون «قوه تشر-
یعیه هیئتیی» (اهل حل و عقد) نظارتنده
یاشاوچی بر «قوه اجرائیه» بولو لازم
دیدک.

«قوه اجرائیه» طبیعی، حاکم-ملک
وامیرلر، قاضیلر و مفتیلر، مجتهدلر و محتسبلر
دن عبارت بولاچق، غرمتلری بیک تور-
لیچه بولغان بو آدملر همه سی ده «قوه
اجرائیه هیئتیی» بولوب حساب ایتوله-
چکیر.

«قوه اجرائیه هیئتیی» اسلام دنیا-
سند رسول الله وقتندن باشلاب بار ایدی
رسول الله حضرتلری اوزی «قوه تشر-
یعیه» بولوی برله برابر قوه اجرائیه هیئتنده
بولنادر ایدی. آندن سوک قوه اجرائیه
هیئتیی باشنده «خلیفه» طور ادر ایدی.
اسلام دنیا سنده عصر سعادتدن
باشلاب حکم و قاضیلق اشلری، عموما
حقوق - فقه فنی بیک منتظم بولغه قویولغان
و خلقلارنک وظیفه لری تعیین قیلنغان و آدم
بالالارینک حق لری تأمین ایتولسکان ایدی.
اگرده مسروق، نخعی، ابن ابی لیلی،
ابوحنیفه و باشقه عراق علماسی طوتقان
بول اوزولمی بارغان بولسه ویولندن
چقماغان بولسه ایدی احتمال که دنیاغه
بیک مکمل توز و لگان «حقوق فنی»

ظهور ایتکان بولور ایدی.

ابوحنیفه مذهبنده بو درجه
معقول حقوق اساسلری توزولور
ایران مدنیتینک ده بر قدر بارده
تیگن بولسه کیرهک. حجاز علماسی طر
فندن عراق عالم لری و خصوصاً ابوحنیفه
برله شاگردلری کیمستو اورننده «اهل
رای» دیب یاد قیلنسه لرده حقیقت حال
بو اش کیمستو تو گل بلکه شریعتی
اساس ایتوبده شونی عمل گه قویولور
معقول یوللر تابارغا موفق بولغانلقدن
مذکور سوزدن مدح معنا-پینی آنلا
تیوشلی.

هر حالده اسلام دینی نظاملی و انت
ظاملی هم ده حیات و معیشت گه مساعد
نفسنی تزکیه و روحنی تربیه ایتوچی بر
مسلك بولوب باش باشباشد اقلق غر
تو گل، فوضی لوق غده یول بیر می.

شونک ایچون بو دین گه اییه رگه
کشینک بیک کوب اورنده: «مبین حر
کشیم اوز حکم احاطه سی ایچنده تله سه
نی اشلیم!» دیر که حق بولسه ده قوه
تشریعییه هیئتیی (اهل حل و عقد) طر
فندن توزولسکان، شریعت که خلق
کیلمه گن و زمان غه موافق بولغان قاعده
لرنی و قانونلرنی بوزار غه، فائده سینده
کوره ضرری کوبرهک بولغان اوز گه
رشلرنی باصار غه، اسلام جماعتینی اوز
حق یوق.

بر زمانده غی و بر اولسکده گئی حکو

لىگان بولادر.

موندى دىنى اشلردە خليفه ياكى
 حاكىملىرىنىڭ اذىنلىرى بولو شرط ايتلىنونىڭ
 سىببى نظام وتىرتىبىنى ساقلاو، تارتقالاشو
 وباشباشلىق اقلق غە يول قالدىرماو، ايكانلىقى
 معلوم. معتبر فقېھلردىن بعضىلىرى بواشنى
 تصرېخ دە قىلەلەر.

شوشى مقصود تابلو ايچون خليفه نىڭ
 ياكە حاكىم نىڭ عسكىرى كوچلىرىگە ماللىك
 بولوى وتلەگەن بىر مرادىنى يورتورگە
 قولدىن كېلە آلوى دە شرط بولماسە كېرەك.
 بىلكە خلق اطاعت ايتسە وانىڭ امضا قىلۇپ
 بېرگان منشور يەنە حرمت قىلسە شوشى
 اش كفايت ايتەدر.

حضرت عثمان محصور بولغان
 واوزىنى قوتولدىرلىق كوچىنى كىندە
 يوغالتقان بىر وقتدە مەدېنەدە جمعه نمازى
 او قوالغانلىق معلوم.

سلجوق وباشقە توركلار قوللىرىندە
 اسىر حكمنده ياشاگان عباسى خليفەلەر-
 نىڭ اذىنلىرى وتوقىلىرى بىرلە بىتون شرق
 مسلمانلىرى جمعه وعيدلەر ادا قىلەلەر
 وشول خليفەلردىن نىابت يولى بىرلە هر
 تورلى دىنى مراسىملىرى باشقارالار ايدى.
 حالبوكە بو خليفەلردە «اقتدار» نىڭ قافى-
 غندە و «كوچ نىڭ» كافى گندە يوق ايدى.
 خلق وعموم مسلمانلر شوشى خليفەلرنىڭ
 توقىلىرىنى ومنشورلىرىنى احترام ايتۇپ
 طور دىلەر وازغندە قارشولۇق كورسەتمەيلەر.
 آنلرنىڭ سوزلىرىنى و اشلىرىنى رسول الله

منىڭ موندى اشلىردىن منع ايتمەوى
 وعموما حكومتنىڭ اسلام خلقىنىڭ دىنى
 اشلىرىنە قاتناشماوى. مسلمانلارنىڭ اوز
 آرلىرىندە اختلاف قىلىشولارىنە وشىرى
 سبب بولمى طوروب ايرلىشولارىنە هېچ
 وقتدە حق بېرمەسە كېرەك. موندى
 اشلىردىن حكومت منع ايتمەسە ايتەدز اما
 آندىن شىرىعت اوزى طوغرىدىن طوغرى
 منع ايتەدر.

سان چىتىدىن اسلام دىياسىنىڭ يال
 رومى ياكە ايكى الوشى بولغان ويول
 باشچى اماملىرى دە اسلام دىياسىندە حر-
 متلو بىراورن آغان خىفلىرى جمعه وعيد
 نمازلىرىنى ادا قىلۇپ ايچون شول اورندەغى
 مقتدر بىر اسلام حاكىمىنىڭ مېاشر بولو-
 ىنى وياكە انىڭ طرفىدىن اذىن بىرلۇنى
 شرط ايتەلەر. شوشى اسلىغە بنا ايتلۇپ
 اسلام مەلىكتلىرىنىڭ كويىسىندە احتمال كە
 ھەسندەدە جمعه وعيد نمازلىرى شول
 اورنلردەغى حكومتلىرىنىڭ اذىنلىرى بىرلە
 ادا قىلىنۇپ كېلىگەنلىكىلىرى معلوم.

خىفلىرىنىڭ جمعه وعيد او قو ايچون
 شوندى بىر شرط قويولارى فائىدە سېنە
 بعض بىر خىفلىرى كىتورلىسەدە خىفلىرى
 علمىندە متخصص آدملىرى فېكرىنە كورە مە-
 كور خىفلىرىدىن شوندى بىر اشنىڭ شرط
 بولوى توگىل بىلكە اولى بولسوى غنە
 آگىلانا. شونىڭ ايچون خىفلىرىنىڭ بو
 اشلىرى خىفلىرىدىن بېگىرەك اھل حل وعقد
 (قوتىرىغى ھېئىتى) نىڭ قارارىنە بنا ايتو-

حضرتنندن نیابت یولی برله سویله ننگان سوز و اشله ننگان اش حکمنده یورتدیلر.

۱۱۱

مونده قدر سویله ننگان سوزلر، اسلام عالمینک بتونسینه کوره ایدی. ایندی اوز مملکتتمزده خصوصاً ایدل و او- رال بویلر نده، سبرده باشا و چی تورکلر و اسلاملر نك دینی تشکیلاتلری نی و دین گه باغلانغان اجتماعی حاللری نی کوزدن اوتکوروب اوتورلازم.

مونلرده بولغان دینی تشکیلات، عموم اسلام عالمنده مقبول و معمول بو- لغان اساسلرغه موافقمی؟. سلف عصر- نندن بوکون گه قدر دهوام ایتوب کیل- گهن اسلام فقهی برله مناسبتی بار می یاکی بوقمی؟...

بو سؤالر گه جواب بیرو و بو خصوصلرده -وز سویله مصر عالمندن، صنعاً اما مدن، بھوپال نوایندن، تونس سیدندن، استانبول افندیسندن مقدم بزنگ اوز عالملر مز اوستلرینه توشسه کیرهك.

درست، اسلام عالملر نده بیک یاخشی عادتلر بار. قایسی غنه اولمکه گه خاص بر مسئله واقسح بولسه مونلر: «مینم نی اشم بار؟ اوزلرینه کیرهك بولغان نر- سه نی اوزلری تیکشزرلر!» دیب طور- میلر، بلنگان نرسلرینی یاشرمیلر، یازالر، سویلمیلر، تیکشزرلر، بو اشلری برابرینه منت هم ایتمیلر. لکن چیت اولمکه لرده گئی عالملر نك تیکشزرلری

و سویله ولری ایچونده واقعه، بزنگ اوز عالملر مز طرفندن ایضاح قیلنوب، بتون متعلقاتی برله مسئله آچق کورسه تلنو کیرهك.

الله تعالی نك: «ولتكن منكم امة يدعون الى الخير و يأمرون بالمعروف و ينهون عن المنكر» (آل عمران ۱۰۰) «واعتصموا بحبل الله جميعاً و لا تفرقوا» (آل عمران ۹۸)، «انما المؤمنون اخوة» صلحوا بین اخویکم» (حجرات ۱۰) قبی- لمنندن بولغان امرلری، فرمانلری هیچ شبیه یوق بز شمال تورك مسلملرینده عام بولسه کیرهك.

«فسرلر» «یدعون الی الخیر» ده گئی الخیر گه دین و دنیا مصلحتلرینک بتون- نیسنی عاملی تورغان معنایی هم ده «المعر- وف»، سوزندن شریعت و عقل نظر نده گوزهل کورلیگان نرسه نی و «المنکر» سوزندنده شریعت و عقل نظر نده مذ- موم بولغان نرسه نی آلاز و شول معنی برله تفسیر ایتلر.

موگا کوره مذکور آیتلر نك خطا- بلرینه بز شمال تورکلری ده کرسهك دین و دنیا مصلحتلرینه بیورب توروچی و عموم خلقمزنی ارشاد ایتوچی برهبت بزنگ آرامز دادا بولورغه و اوز وظیفه- سینى باشقاروب توررغه تیوشلی.

«ان الذین یکتھون ما نزلنا من الینبات و الھدی من بعد ما بیننا للناس فی الکتاب اولانک یلعنھم اللھ و یلعنھم اللاعنون»

(بقرە ۱۵۴) تەھدىدینە كىرۈدىن، حىساجت و قىلار دە شرىعت كىملىرىنى سۈيلىمى طورۇچى كىشىلرنىڭ بىزنىڭ اولىكەمزە بىرلغانلىرى دە قوتولوب قالماسا كىرەك رسول اللە حضرتلرىنىڭ: "بىدالله مع الجماعة و من شد شدالى النار، (جامع ترمى ج ۲ ص ۳۹) دىگەن عام عىبارتى قىرون اوۋاغە يا كى يەمن بىرلە عربستانغە، عراق بىرلە خىراسانغە، شام بىرلە ھىندىستانغە، مىصر بىرلە قىروانغە بىخىصوص بولماسە كىرەك.

رسول اللەنىڭ: "بلغوا عنى ولو آية، (صحيح بخارى ج ۴ ص ۱۴) دىگەن امرى دە ھەر بىر قوم و ھەر بىر اولىكەدن بىگىرەك اوقوغە و دىن صاقلاوغە محتاج بولغان بىزنىڭ اولىكەمزە گى مىسلمانلارغە و بىزگە يۈنەلسە كىرەك.

بو قىبىلدىن امرلار و نىيىلر بىك كۈب شونلرنى عىل گە قۇيۇچارلارنى كۈرۈ بىرلە كىملر مەكلىف و كىملر مەسئول بولالا چقىر؟..

اھمىيەتلى نۇقشە شوشى...

موگا. جواب بىرو البىتە تىوشلى بولور.

خلىقىن و اوز قۇمەزىن كۈبىلر يا كە بعضى بىرلر: "مىن علم اھلىدىنمىن، معروف بىرلە امر ايتو، منكر اشدن نەھ قىلو و تىبلىغ شرىعت حقىندە كېلىگەن شارع امرلرىنە كىرەمىن، تەھدىد گە كىرۈدىن اوزمىنى صاقلاارغا مەجبۇرمىن، شىدونىڭ

اىچون اوزم حق دىب بىلىگەن نىرسىلر- مىنى سۈيلىم، يا شىرمىمىن، تىلسىز شىبىطان بولوب طورۇغە رضا بولمىم، شىبىئەلەر- مىنى دفع ئىتەم، دىب اوزلرى حق و صواب ظن ايتكەن ھەر نىرسەنى ھەر اورىندە و ھەر كىم حضورندە سۈيلىب يۈرسىلر- مى يا كە: "مىن علم اھلى توگلىمىن، شىرەنىڭ ائىدى فرماتلرى آستىنە كىر- مىمىن، تەھدىدلرنىڭ مىڭا عائد بولماوندىن امىنمىن، دىب دىنى اشلىردىن، تىلىم و تىر- بىيە خىمىتلرنىن بىر طرفە قىالسونلر و صالقون قان بىرلە طورسنىلرمى؟.

بىزنىڭ بومىلىكەتمىزدە بولغان اسلام مەھلىلرى و مەسجىدلرى ھەم دە امام و مۇ- زىنلرى، مفتى و قاضىلرى، مەھتەسب و مەدر- سلرى، دىنى مەدرىسەلرى و دىنى ادارە- لرى حقىندە قانۇن مادەلرى فقھائى سەبە طرفىدىن تۈزەلگەنى يوق، ابوحنىفە بىرلە ابو بۇسفى دىندە روایت ايتولمى. امام محمد كىتابلارندە دە كۈرلەمى. بىلىكە مونلرنىڭ ھەممەسى اوزمىزنىڭ دىنى نەۋەلرەمىز طرفىدىن تۈزەلدى. وقۇۋە اجرائىيەلر (مەركىز، اورتا، تۈبەن دىنى ادارەلر) طر- فىدىن عەمىل گە قۇيىلدى.

بىر طرفىدىن حەكۈمەت مانع توگىل دىب و اىكىنچى طرفىدىن دە مەھتەدلردىن روایت يوق دىب شوشى تىرتىپلر بوزۇلسونلر و ھىچ بىر رەسمى دىنى مەنەب قالىساونمى يا كە ھەر تۈرلى پىئانەلر بىرلە اوز ازلارندە بولنوب تىسۈنلرمى؟.

بو قبیلدن اشلر اشلنه باشلاسا
 هر بر بو چماقده بر دینی اداره و دینی
 جمعیت تونسه طوعمان مقدم اولور -
 گه محکوم بولغان موندی واق جمعتلر
 باشلاشداق اداره اهل اسلامنی فایلرغا
 آلوب بارلار؟ بو مملکت مسلملر ینک
 استقبالیاری نیچوک بولور؟

بو زمان بو مملکت نظامسن و
 تر تیبسن باشاوغه مساعد توگل. یا باشقا
 لار کبک ترتیب و نظام برله بارلور یا
 انقراض غه محکوم بولغور. مونده اوچونچی
 احتمال یوق.

مقصود شاید آکلانغاندر. مسئله
 نی تیکشروچیلر ایچون بلکه بر قدر
 یاردمی بولور دیب اوزمنک خصوصی
 فکر منی ده یازونی موافق کورم.
 خصوصی فکر شوشی:

اسلام دنیا سنده مجتهددن حالی زمان
 بولو ممکنمی توگامی؟ مضموننده ایسکی
 زمانلردن بو کونمز گه قدر بر نزاع
 دوام ایتوب کیلهدر. اما اهل اسلام اوستند
 ده ولایت عامه قوتینه مالک بولغان «اهل
 حل و عقد» (قوه تشریعیه گه مالک هیئت)
 دن بتون اسلام دنیا سی توگل بلکه بز
 شمال تور کلری قبیلندن دینی اشلرده
 اوز کونلرینی اوزلری کوروچی نیچه
 میلیونلردن عبارت الوغ هیئتنگ موندن
 خالی بولوی یاراماسه کبرهک. بزده بر
 مسئول و موظف هیئتنگ اوزاکسن
 دوام اینوی لازم. بو اشع قرآن کریم و

حدیث عسار تارندن صریح روشده
 آکلانماساده اقتضا یولی برله آکلانوی
 معلوم. هر کون یا گاروب طورغان حوا -
 دث و ایسکی وقتلرده حتی خیاللرغا کیلمه
 گان وقائع اوزرینه تر تیلنگن اسلام
 حکملرینی بیان ایتوچیلر کبرهک ایسکی
 مجتهدلر و سلف عالملردن جوابلر نابو
 ایچونده آیت وحدیثلردن استنباط قیلور
 قدر بلکه آندنده آرتق اجتهاد فونی
 تابلو ضرور

بزنگ مملکت مزده قریم، کافکان،
 تورکستان و فرغانه لار مسافیر اقلق و اتصال
 یوقلق برله بز دن آیرلغان بولسه لرده
 آندن باشقه اوزار بتونسی بر جمعیت
 حکمنده آر الاشوب یورشوب طورالر.
 خبر له شولر، قاتنا شولر، نی حاللر بلشولر
 آور توگل. مونلرنگ دینی اشلرده بر
 هیئت بولوب باشاولرندن مانع یوق. الک
 وقتده دینی اداره ده بر له شوده امر واقع
 ایدی.

دینی نظارتی دائر مسنده گی اهل
 اسلامنگ حاجت وقتده جیولا طورغان
 دینی ندوه سی بار. بو ندوه بو کونگی
 حکومت طرفندنده تصدیق ایتولگان.
 اعضا لری معتبر دینی عالملر، دیندار
 متولیلر، عقللی و تجربهلر ذاتلر بولوب
 کیلهلر.

بو کونده شوشی اورنده غی اهل
 اسلام اوستنده دینی جهندن «ولایت
 عامه، مالک وظیفه سی همده قوه تشریعیه

گه مالك بولغان اهل حل وعقد شوشى
دينى ندوه هيئتى بولاسه كبرهك. «داولى
الامر» ده شول هيئت بولور.

موكا كوره منكور ندوه نيك دينى
اشلر حقنده توزوگان قانونلىرى جمعه
وعبدالر اوقو حقنده غى رخصتلىرى ده شول
جملهده اوز دائرهلر نده بولغان اهل اسلام
ايچون لازم بولوب مخالفت ايتوچى سواد
اعظم گه مخالفت ايتوچى واولى الامر گه
اطاعت قبلما وچى صانالور.

خبرگه عوت قىلو، معروف برله امر
ايتو، منكر اشلردن طيبو قىبلندن وظيفه.
لر نيك بتونسى شوشى ندوه اوستينه
نوشه، اهل اسلام نيك عمومى مصلحتلىرى
حقنده برنجى درجده بو ندوه مسئول
بولور. يا شكا مذهبلىر چقارودن، غريب
سوزلر سويله ب اهل اسلام آراسينه
افراقى صالودن منع قىلو، علم اهللار نيك
وظيفه لر ينى حقوقلر ينى تعيين ايتوده
شوشى هيئت اوستينه امانت ايتلور.

سوز نيك قسقهسى شول: بو دينى
ندوه، بو اولكه ده دينيه نظارتى دائره.
سنده بولغان اهل اسلام اوستنده «ولايت
عامه»، لك وظيفه سنى ادا قىلور. والله اعلم
بالصواب.

رضاء الدين بن فخر الدين.

وعظ نمونهسى.

كشى نى بلهن چن مؤمن بولا آلا؟
عربجه حمد وصلاة وكلامه شهادت.
مسلمان قهرنده شله را!

الله تعال گه حمد وثنا، پيغمبرى محمد
عليه الصلاة والسلام گه صلوات وسلام صو.
گنده سز لر گه «كشى نى بلهن چن مؤمن
بولا آلا» شول طوغروده بره سوز سو.
يلمه مك بولام، بو حقه سز گه ايك اللك
پيغمبر مز نك اوشبو غايت حكمتلى حد يثنى
كوچره م. رسول الله ئه يته: اذا سرتك
حسنتك وساءتك سيئتك فانت مؤمن (۱).
ترجمهسى: هر قاچه نيكه، ايندگوا كك
سيني شادلاندر سا، يامان نيك سيني قايفر
تسا سين مؤمن سك.

دقت ايتگز مسلمانلارا رسول الله
بو حد يثنده بز گه اوز مز نك چن ايمانلى
ايكه نمزنى بلونك بولن اويره ته، اوز.
مزنى اولچه ب قارار اوچون قولمز غا او.
لچه توتدرا.

اگر الله نك بر بنده سينه يا كى
باشقه بر مخلوقينه فايدك تيسه، آ شكا
نيمدى بولسادا بر ياخشىلق قىلساك صو.
گره اوز نك نك شول اشكه جانك راحتله نسه
كوكلك آندان لذت تابسا بو حال سينك
ايمانلى بولو و نك علامتى. شولا بوق بره
گه ضرر ك تيبووى، نيمدى بولسادا بر

(۱) مسند احمد بن حنبل (رح)

یامانلق قبلووک سینی قایغرتسا، بو خطا
اشک چانگنی راحتسز ایتسه، کوگلهگنی
طرماسا بوده سینک چن مؤمن بولووگا
علامت.

رسول اکرم بو حدیثی بلهن بزگه
دینمز نك ایمیتملی برنقطه سنی آگلاتا، که،
اول شول: کشی ده ایند گولگه فقط ایند-
گولک بولغانلغی اوچون آ شکا میل قبلو،
یامانلق غا فقط یامانلق بولغانلغی اوچون
آندان نفرت ایتو ملکه سی (قوه سی)
حاصل بولورغا تیوش، شول ملکه وشول
قوه حاصل بولساغنه کشی چن ایمانلی
بولالا آلا. بو قوه بز نك شرع شریف تلنده
«قلب سلیم» دیب تعبیر قیلنا والله حضو-
رنده شول قلب سلیم گنه نجات تابوغا
ومکگولک سعادتکه ایر شوگه سبب بولا
آلا. الله تعالی قرآن کریم ده: یوم لاینفع مال
ولابنون الامن اتی الله بقلب سلیم (سورة
شعرا آیت ۸۷) یعنی: «اول کوننده (آخرت
کوننده) مال هم بالالاز فائده بیر ممس
فقط اللهغه پاک قلب بلهن کیلگن کشیگه
شول قلبی نك پا کلاگی فائده بیرور» دی.
قرآن کریم ایکنچی بر آیتده حضرت
ابراهیم نك الله حضورینه چن ایمان بلهن
کیلوونی بیان اورننده نهیته: «ادجار به
بقلب سلیم» (سورة صافات آیت ۸۲)
ترجمه سی شونی ایسکه توشسز کس:
ابراهیم (علیه السلام) ربسینه پاک قلب
بلهن کیلدی.
قرآن کریم تعبیر رنده «قلب سلیم»

دیپ آتالغان معنوی قوه بز نك حاضرگی
ادبی اصطلاح بزده «پاک وجدان» یا که
«صاف وجدان» دیب تعبیر قیلنا. اسلام
دیننده قلب سلیم و پاک وجدان غایت بو-
قاری اورن توتقانلغنی آگلاتا تورغان
رسول الله نك دخی بر حدیثی بو اورنده
سزگه کوچره من:

«وعن وابصة بن معبد رضى الله عنه
قال اتيت رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال
جئت تسأل عن البر قلت نعم فقال استفت
قلبك البر ما اطمأنت اليه النفس واطمأن
اليه القلب والاثم ما حاك في النفس وتردد في
الصدر وان افتاك الناس وافتوك (۱)
ترجمه سی: وابصة بن معبد (رض)
ئسملی صحابه دن روایت قیلنا اول نهیته:
«میں رسول الله (صلی الله علیه وسلم) گه
کیلگن ایدم، اول، ایند گولک طوغر وسنده
صووار اوچون کیلگمی دیدی، ایبو دیدم،
شوندن صووک میگه سین تونگنک کو-
گلهگدن فتوا صورا: ایند گولک شول که،
جانانک آندان طنچلق طابار، کوگلهک آنک
اوزرینه قرار لانور؛ نهما گناه شول که،
جانانک آندان طنچسز لانور و کوگلهگه شیه
طووار، گهرچه کشیلر درسته لب فتوا
بیرسه لرده دیدی.

دقت ایتگن مسلمانلار! اسلام دینی
پاک قلبینی و صاف وجدانینی نی قدر
یوقاری اورنغا قویا، آ شکا نی ده رجه زور
(۱) مسند احمد بن حنبل (رح)

احترام کورسه‌ته. دخی رسول الله بر حدیثنده قلب توز کلمگی حقنده ته‌یته: اذا صلحت صلح الجسد كله واذا فسدت فسد الجسد كله (۱) یعنی قلب توزك بولسا بتون تن توزك بولا. ته گهر قلب بوزو- لسا بتون تن بوزو ق بولادی. شبهه‌سز کشینک قلبی توزوك، وجدانی پاک بولسا آنک بتون اعضا لاریدا توزك بولا. اول هبچ بر اعضاسی بله‌ن بوز قلق اشلهمی، نلی بله‌نده قولی بله‌نده هبچ کمگه ضرر تیدرمی همه‌مه کشی آندان طنچ بولا. بو کشی رسول الله‌نک المسلم من سلم المسلمون من لسانه ویده یعنی مسلمان شول که، مسلمانلار آنک تلندن هم قولندن سلامت بولورلار دیگهن حدیث شریفنده بیان ایتلنکهن چن مسلمان بولا. شولا یوق رسول الله‌نک «المؤمن من امنه الناس علی دما نهم و اموالهم» یعنی مؤمن شول که، کشیلر جانلاری و ماللاری حقنده آندان طنچ بولورلار دیگهن حدیثنده گئی چن مؤمن بولا. مسلمان قدرنده شلهر!

بز سوز باشنده کشی، نی بله‌ن چن مؤمن بولا آلا؟ دیب اوزمز گه بر سؤال بیر گهن ایدک. ایندی بوکا قدر سویله‌ند گهن سوزلردن اول سؤال مزغه جواب چقدی دیب اویلیم. ئیبیو «کشی پات قلب وصافی وجدان ایهمی بولسا غنا چن مؤمن بولا»، دیگهن جواب چقدی. شولای بول. غاج سز دنیاده بختلی بولووژن ئوچون

(۱) صحیح البخاری ج ۱، ص ۱۹

وآخرته نجات نابوب مگگولک سعادتکه ایر شووگژ اوچون پاک قلبلی وصافی وجدانلی بولوغا طر شورغه تیبشلیسز. اسلام دیننده فرض و واجب عبادتلهر نی اخلاص بله‌ن تیبشنچه اوته‌وگژ سز نك روکژ صافلانووینا و قلبکژ پاکلانووینه یاردم ایتهر.

سز نك قلبکژ شول درجه تـوزوئک بولسون وجدانکژ شول درجه ترقی ایتسون که، سز دینمز ده‌گی عبادتلهر نی وهر توریلی ایزگو عمللهر نی فقط وجدانکژ قوشووی بوینچه اوتهر که ملکه حاصل ایتکژ.

ایزگو عمللهر نی وجدان قوشووی بوینچه اشلهو، نی ره‌وشلی بولغانی بسر ایکی مثال بله‌ن سز گه کورسه‌تمه‌ک بولام. بولاردن برنجی سی کشی نك خالقینه قار- شو وظیفه‌سنی اوته‌وده، ایکنچی سی آنا آناسینه قار شو وظیفه‌سنی اوته‌وده بولور. برنجی: الله تعالی گه قارشوسینک

وظیفه‌ک آنک امر لرینه بوی صونوو طیفان نرسه‌لرندن صافلانودر. الله‌غه اطاعت قیلو آنک عذابندن قور قوب یا که اجر و ثواب امد ایتوب بولور غاده ممکن؛ لکن الله‌نک معلوم بر امرینی بیرینه یتکرو یا که طیفان بر نرسه‌سندن صافلاو طوغرسنده سین بولای اویلا ساک: مین الله‌نک ضعیفی بر بندهمی بولغانم حالده هر دقیقه‌ده آنک حسابسز کوپ نعمتلرندن فائده‌لر نیوب طور ام، گناهلاریمه و کیمچیلکلریمه قارشو

آنك چي كسز مغفرتی و رحمتی اوستيمه
يا ووب طور ا: بلکه موندن ص - وگنده اول
شولای بولور لکن مین ایندی شولا غ -
لقمه قارشيلق قيلورغه كوگلم تارتمسی
و آنك رضالغينه خلاف اش اشله رگه وجدانم
راضی بولمی دیسكده اللهغه اطاعت
قبلاسك مونا سین بو اطاعتنی وجدانك
قوشووی بويچه اشله گهن بولاسك

ايکنچی: آنا آناغا ایز گولك تيوشلی،
آلارنی آرزغادا رنجتو یارامی. بو وظیفه -
شنی اوتوده سین ایکی تورلی اویلاب
حرکت ایتدیرگه ممکن. برنجی سی مثلاً:
سین آتام آتامنی رنجتسم آلارنك بددعاسی
توشوب دنباده ده - و آخرتده خور بولو -
رمن دیسك؛ یا که آتام آنامه ایز گولك
قبلسام قارتایغان کونمه اوزمه بالالا -
رمن یاخشيلق کور رمن ديب اوبلیسك
وشول اوی بلن اوزگه ضرر کیلودن
قورقوب یا که فائده کیلونی امید اینتوب
آنا آناگه اید گولك قبلاسك بو بر تورلیسی.
ايکنچیسى بو طوغورده بولای اوب
لیسك: آتام آتام ایسك ضعیف وقتسمده
تربیه گه ایك محتاج چاغدا مبینی حمایه
وتربیه قیلغانلار، مینم اوچون هر تورلی
مشقنه رگه و آغریق لارغا توز گهنلر، مینم
بختلی بولووم نوچون بتون راحتلرن
فدا ایتکهنلر بو کونده مینم بخت
وسعادتمنی چن كوگلدن آرزو ایتلر.
بله، آلار حقنده نی قدر کیمچیلک قیل
سامدآلار هیچ بر وقت مینم هلاک بولوومنی

تلمه دکلر ندن میکا بد دعا قیلما یا چاقلا -
بلسکی مینی عفو ایتدیرکلر؛ لکن اوستمه
شول قدر یاخشيلق لاری وشول قدر
منلاری بولغان آنا آنامه قولمدن کیلگهن
ایز گولسکنی قیلمچه قالورغا، آرزغا بول
سادا آلارنك خاطرنی قررغه، کوگلم طارتمی
وجدانم موگا راضی بولمی دیسك. آنك
اوستينه الله تعالی ده آنا آنامه یاخشيلق
قيلورغا بیورا بونی اوتدسمدهم الله غده
قارشولق قیلغان بولام دیسك وشول اویلاب
بلن آنا آناگه قولگدان کیلده نچه ایز -
گولك قبلاسك آلارنك خاطرنی قروند
صافلانسك، مونا بو رهوش پاك قلب
وصاف وجدان قوشووی بويچه بو وظیفه نی
اوته وگ بولالر.

مسلمان قهر نده شله را دقت
اینگز اسلام دینی قاراشنده ایسك عالی
عبادتلار آندا بنده نك اوز شخصی منفعتی
هیچ کوزه تلمه گهن خالص نیت بلن
بولغان، فقط الله رضالغی اوچون قیلغان
عمللر در. شونك اوچونده کشی نك شول
درجه گه ایرشوویته سبب بولغان ایمان
چن ایمان بولادر.
خلاصه: قلبیگز ووجانگز شول درجه
پاك وصاف بولسون که، سز گه هیچ بر
تورلی منکر اشنی قیلورغا ایرك بیرمه.
سون وهر تورلی اید گواشلر گه سزنی سوق
ایتسون شول وقتده سز چن مؤمن بولور سز.
الله تعالی بارچامزنی شوگام موفق
ایله سون آمین!
کشانی ترجمه ایز.

مەھەللە باشلىرى.

بۇ زىدە خەلق توراق بۆلۈپ اوتۇرغان
 كۈنىدىن باشلاپ مەھەللە بىر گە اۋۇرلغان،
 مەھەللەدە امام و مۇئەز، مەھەللە مەكتىبى و زورراق
 اۋۇرۇنلار دە مەدرىسە بولا كېلىگەن. خەلق
 مەھەللە باغلانوب، ئوز مەھەسسەگى ملى
 بىر غىرائدان حساب ئىتىلا گەن. اول امام
 و مۇئەزنى سايلى، مسجد سالا، بولارنىڭ
 وشولار آراسىدە مەكتەپ، مەدرىسە و زىيارەت
 ئىشلەرىنە قانناشا وشول ئىدىگو بولدى.
 ئوزىنىڭ ارتقى مالىنىنى سىرف ئىتىه، حاصلى
 بولۇخ كۈنىدىن آلب بولۇگەنچى اول مەھە
 كشىسى بولوب مەقبۇلا وشول بولدى
 فەكرى و مالى بىرلەشتىر كىتتىه ئىدى. مونە
 ئانىڭ روسلىق و خىرستىيانلىق سىياسىتىنە
 فارسى قوبىغان و ئوزىنى سافلاوغە اساس
 ئىتگەن اۋۇشماسى شوشىرى بىر حەقىقى
 (رېئانى) ئەبىر ئىدى.

علمائىسە عرب و فارسى بىعضادە
 روس تىللەرنە بولغان ادبىياتىنى تىكىشە،
 نورمشىدە قرآن كرىم و احاديث نبوىهنى
 رەبىر (بۇل باشچى) ئىتوب توتارغە
 ئىش، بىلگەن مەلۇماتىنى خەلقى بىرلەۋر-
 تاقلاشا، بتون مەرىنى خەلقى آراسىدە خەلق
 بىرلە بىرگە اۋۇز در، تقوى و علمەدىن باشقە
 ھېچ بىر ئەرسەدە خاقدان اۋۇرلماسقە
 اجتهاد ئىتىه؛ طوۋ، ئوبلەنە، نزاclarنى
 فصل قىلو؛ اولو كېي خەلقنىڭ بتون احتىا-
 جلىرى اماملار طرفىدىن ئوتلە ئىدى.

شول اۋۇق زامانە اول خەلقنىڭ كېگەشچى-
 سېدە، خەلق قىز آلو - بېرو، يورت بېر سالى،
 زورراق ئىشكە باشلاۋ، چچ شېكىللى بىر-
 غىراق سەفر تە چچ - غولارنىڭ بار سىندە
 آڭارغە كېگەشوب ئىشلى، حاصلى اول
 چچ مەنىسى بىرلە خەلقنىڭ مەنىسى
 اتاسى يول باشچىسى ئىدى. خەلق بىرلە
 دىن عالمەرىنىڭ شوشى نوق باغلانشىدان
 مۇسلمان خەلقى ئوز آرانق اۋۇشقان،
 مەھەللە توبلى و سارسىلماز بىر نېگىز گە
 قۇرۇلغان خالە بولونا ئىدى.

حاضرندە روسىيەدە زور ئۆزگەرش
 بولدى، دىن حكومىتىدىن اۋۇرلۇپ، خى-
 ستىيان دىنى باشقە دىنلەر گە حوجالىق
 ئىتوۋدىن مەنئ ئىتىلدى، ھەر بىر دىنلەر
 حقوق قاشىدە بىر نېگىز بولوب قالدىلار.
 مۇسلمانلار مەھەلە روھانىلار نىغىنا تىرگىل حتى
 مەقتى و قىزىلار نېدە سايلاب قويا باشلا-
 دىلار، مەھەللە ئوزلەرى طرفىدان انتخاب
 ئىتىلاگەن احتىساب ادارەلەرى تېرەسىدە
 اۋۇشوبىلار، دىنى احتىاجلار ناھىيە جىۋ-
 لىشلارى و بتون روسىيە مۇسلمانلارنىڭ
 مۇمىنىدەلەر ئىدە كېگەش ئىتىلە تور-
 غان بولدى. حاصلى دىئاۋى تورمشە
 كۆبمى ئوز گەرشلەر بولسە، دىنى تش
 كىلانەدە چىكىسىز تېرەن انقلاب واصل-
 حات ياسالدى.

صوغىنى وقتىدە علمائىزنىڭ قاي
 برەۋلەرنە بايئىناقىنا گەۋشە كلاك، روح
 توشنىكىلگى، امىدسىزلك وشونىڭ بىرلە

برگه تۇز ئىشىنە ھىمىت بېرمەو كىبى
كوڭلىسىز حاللەردە كورىنگەلەب كىتسە
تورغان بولدى. خلقىز بىردە شېكىز
دېنئە صلاىت كورسەتە، دىن يولئەدەھەر
نەرسە سىنى فداغە حاضر تورا، لىكن
يوقارىدە ئەيتلەگەنچە قاي بىر دىن باش-
لىقلار يىڭ ئوز وظيفەلار يىنە سالقون قارا-
ولارى ونىندىر بىر امىدسىزلىك ئىچئە
يەشەولەرى آر قاسئەدە احوال بايتاقى آور ايا
توشەدر.

امىدسىزلىكنىڭ سىبىلەرنەن بىرسى
قاي بىر ھولەرنىڭ دىنى ئىشلەردە ماساھەلى
بولولارىدەر. لىكن بو ئىش توبىدىنەك
تىكىش يەلچەك بولسە، بو اسلامنىڭ حەقىقە-
تىنى اڭلاما، تاغىدە درىستى دىن باش-
لىقلار بىزنىڭ اسلامىنى اڭلاتارغە تىرش-
ماولار ئىدائىغىنە كىلەدر. شونىڭ ئوچونئە
موندان سوڭ دىن باشلىقلار بىز اسلام
دىنىنى ئوزلەرى نىقلار باق تىفتىش ئىتتو،
اسلام دىنىنە بولغان اخلاسلار بىن مۇسلمان-
لىقغە خاص بولغان صىقلار بىرلە مەتصىف
يولئە يەشەو براھ كورسەتتو ضروردر.

امام مۇؤدنىلر بىز دەن، «نىندى اثرلەر
اوقىسىز؟ سوڭغى وقتدە نەرسەلەر مەطالغە
ئىندىگىز؟» دىب صوراسەڭ، «يىدى يىلاب
ئىندى دىنيا مەشقتىلەرى بىرلە قولمە دىتاب
توتا اباغانم يوق» جوا بىنى آلاشك. عىجب
غەلت! ئىس كىتەكچ ئىشكە سالقون قاراوا...
مىگلەرچە آدملەر نىڭ دىنيا و آخرت
يول باشچىسى، اسلام تەلىماتىنى مەيدانغە

قويو ئوچون خلق طرفندان سايلانغان
دىنى عالم، پىغمبەر مەرايىنە خواجە بول-
غان كەسە، پىغمبەر، اصحاب كرام، اسلام
تارىخى و اسلام تەلىماتىدان آلتى - يىدى
يىلدىن بىرلى آورلغان بولسە، خلقىنىڭ
مەكۇر دىن باشلىغىنە وشولاي اوق مەلەگە،
صالقون قاراياچىغى، اول مەلەدە گى خلقى-
نىڭ خىصوصا يەشلەرنىڭ اسلام دىندىن
خىرسىز يەشەب، نەوۇد بىللە اسلام دىندىن
بىراقلاشماولارى مەمكىنى؟ اسلام دىنى
بىت اول بو گونگە دىئاغە چىققان دىن
توگىل، آنىڭ مەكۇر يوز يىللىق اوز مىش.
غەنغەسى بار. اول شول اوزون مەن
ئىچئە ئىمىڭ نەچكە ئىلە كەلەردەن ئىلەنگە
آنىڭ حەقئە مەلىيونلارچە جىلدلەر كىتاب
لار يازىلغان. اولغىنە توگىل، اسلام دىنى
اول فطرى (طەبىئى) دىن، آنىڭ حەقئە
ئەلە نىندى فەلسەفە و تاويللەرنىڭ لىزومى
يوق. طەبىئەت آنىڭ مەفسىرى، تور مىش ئىسە
آنىڭ تەطىبق يورتنى (عملىياتخانىسى) در.
الگىز اسلامدە ئىسرتەكچ مەسئەلىسىنى
مونه بو زور بوگونگى كوندە ئىڭ
اھىمىتلى مەسئەلەردىن و خلقىزنى ئەلەكەگە
سالغان ئىڭ قورقنچلى ئەيىرلەردەن
بىرسى. ھەر بىر دىنى و مەتەبىنە مەجەبى بو-
لغان دىن باشلىغى مونه بىترو حەقئە بىش
واتارغە، مۇنىڭ بىرلە كورەشونىڭ چارەسىدە
كرو تىوشىدر. مۇنىڭ بىرلە كورەشونىڭ چارەسىدە
طەبىئى باشلاب بو مەسئەلەگە اسلامنىڭ
قاراشىنى بو حەقئە آنىڭ تەلىماتىنى

بولمىمى؟

۰۸ - بزده ئچكىلىكنى بىترو، ئوچون نىندى چارلەر كورو تيوش؟
 مونه دينينه حرمتى بولغان قايسى امام يا كه مؤذن ترشوب باشىنى ئشلە-
 تىكەندە شوشى سؤ اللەرگە طولى جواب بىره آلماي ديسز؟ مونك ئوچون بيت برده يا گما اثرلەر نك كىره گى يوق. مودارغا شول قرآن كريم، أحاديث نبويه (۱) و بو رونغى كىتابلار بىزنى ئىرنىمىچە افتاررغە تورمشقە نغراق كوز سالورغە، ئوز كنىك دىنى مرىبى ئىكەنكىنى خاطرلەب خلقغە خدمتنى مقدس وظيفەك دىيكنە نانورغە كىرهك.

رسمى ئشلەرنى باشقارو برلەگنە ئوستىكده گى زور و حرمتلى وظيفە ئو-
 ستىنەن توشمىدر. امام دىمەك يول باشچى يا كه اسلام تعليماتىنە موافق تورمش توزو دىگەن سوزدر كه، مونك نى قىر عالى و مسئولىتلى بر مىسلك ئىكەنلىنى سويلەب توراسىدە يوقدر. خالصى بز تيوشنچە ئش كورىك دىسەك، اوزغانده غى علمابز كىبى تورمشنك ئچىنە كرؤب، اسلامنى تورمشدە كوررگە و كورسە ترگە (۱) حدىثدەن مشكاه، مك بىر حدىث كىبى كىتابلار بىتەدر. ھەر كىمگە كىتب ستەنى اوقولازم تو گل. توركى تفسىر و صنعت الله بىكىولا ئىكەنكە حضرت محمد، دورت حلىفە كىبى اثرلەر ئدەنگەندە ئە-
 للەنى قىر معلومات آلورغە مىمكنر.

بىش بارماغك كىبى بلولازمىدر. بو ئشكە كرىشەسدەن ئلك دىن باشلىغى بولغان كىشى، توبەندە گىچە سؤ اللار توزوب، شول سؤ اللارغە اسلام تعليماتى نقطە-
 سندان جواب حاضرلەو تيوش بولادز.

۰۱ - ئىسرتكچ نەرسە؟ اول بتونلەى فائىدەسز نەرسەمى؟ ئەللە ئچەر ئوچون ضررلى بولوب، آنك باشقە تورمش ئچندە فائىدەلەرىدە بارمى؟ ئچكەندە نىندى مادى و معنوى ضررلار توغدار؟

۰۲ - آدملەر نى ئوچون بو ضررلى نەرسەگە مېتلا بولالار؟

۰۳ - محمد عليه السلام غە پىغمبىرلك كىلگەنچى ئىسرتكچ استعمالى نىچك ئىدى؟

۰۴ - اول قاچان حرام ئىتلىدى؟ نى ئوچون كىنە تىكەنە حرام ئىتلمەدى؟

۰۵ - مونى ياصاو، ساتو و آلوغە اسلامك قاراشى نىچك؟ نى ئوچون؟

۰۶ - پىغمبىر و اصحاب نىچك ئىتوب و نىندى يوللارده ئىسرتكچ برلە كورە-
 شدىلەر؟

۰۷ - ئىك سوگفى «انما الخمر و الميسر و الانصاب و الازم رجس من عمل الشيطان فاجتنبوه» آيت كرىمەسى ئىنبورلە بتون اصحاب ئچكىدەن توقتالدىلار؛ الله فرمانلار بىنە بتون كوگلدەن بو بىصنو كىبى علويت بو قايدان كىلگەن؟ بودەشتلى تىرىيەنك اصولى نىندى بولدە ئىدى، و بوگون بو تىرىيەنى عملگە قويوب

قالماسون.

ئىيو دىن باشلىقلارى نىسەق بورور.
 نغىيلار كىبى خلق آراسىنە كررگە و خلق
 برلە نىق باغلانئشلى بولورغە كىرەك
 مونىك ئوچون محلەدە بولغان ھەر بر عائلە
 نىك خصوصى تورمىشى و عائلەدە گىي اعضا-
 لارنىك حىيات شىخصىيەلارى برلە بىك
 ياقندان وەتيرەندەن تانئشورغە، و ھەر
 عائلەنىك تورمىشنىداغى كىم-چىلىكلەر
 و احتىياجلارىنى وقتەندە بىلوب و كوروب
 توررغە كىرەك. عالى آغاي تىرمىشى، يالقاو:
 خدىجە آبسطاي ئىرىنىك بار ئايقانئىنى
 قوناق سىلاب ئەرەم ئىتە؛ ولى ارقومى،
 عمرىنى بوشقە اوزدرا؛ شاكر آغاي برلە
 فاطمە كىچە گنەك يوقغىنا بر نەرسە ئوچون
 اوت يانغوب قچقرشقانلار؛ خلىل اللە آوروب
 ياتا، آكارغە مادى و معنوى ياردەم كىرەك.
 شاكر برلە ذا كر بر دە يوقغە تالاشقانلار:
 منىرە سوز يورتوب دوستلار آراسىنى
 بوزا؛ صابر چىتدەن قايتوب ئىش باشلا-
 ماقچى بولا، لىكن آنىك ئىشكە كررئش ئوچون
 نە مادى و نەدە معنوى جگەرى يوق ئىزىن
 ئىرىندەن آىرلوب قايتقاندە، ياردەمچىسىز
 قالغان؛ اولدە اومار تا آسر المى؛ يىمىش
 باقچاسىنە اھمىت بىرىلمى؛ فحش بوز-
 قلىق تارالوب بارا، خلق ئورچىمى...
 مونە شوشىنىك شىكىللى مكلەرچە واقفە
 لەدە محلەدە ئوزلكسىز بولوب نورالار.
 موندى مسئلەلەرنىك ھەر برسىنە
 اسلامنىك مخصوص قاراشى بار، دىن

كىرەك. يوقسە اسلام دىنىنىك علويتىنى،
 آنىك بتون فنلەرگە موافق ئىكەنىنى
 ساىراب تورو برلە ھىچ بر معنى چقما-
 ياقادر. اسلامنىك پا كىك اساسلارى،
 اخلاقى تعلیماتى، صافى معتقداتى، بتون
 منغور و ضررلى نەرسەلەردەن منعسىنى
 خلققە آڭلاتلوب تورمىشقا تطبیق ئىتلىسە،
 ئەنە آنىك علويتى، بىوكلىگى، عظمتى
 و حقلقى شوندا كور بىلەچە كدر. اسلام اول
 بىك نىق نىگزگە (تورمىش نىگزىنە)
 قورولغان بر مىلك بولوب، ھەر بر
 مىلك تطبیقى سوڭندە آدم بالالارىنى
 بختلى ئىتسە، اول شونداغىنە تقدير
 ئىتلەدر.

اول آغاينىك يورت بىرى پاك كىوم-
 سالومى، تەنى نظىق، ھەر كىمگە قارشى
 ياخشىلىقدان باشقە نەرسە اويلاماس،
 ئىشندە ثابت و متشبت، عائلەوى حىياتى
 طىنچ و كوڭللى، ھەر كىمگە قولندان كىلگەن
 معاونتى ئىتوچى، بتون ناچار لقلاردان
 تىيلا تورعان، دىنى و ظىفەلارىنى ئوتەو-
 چى صاف و كرسمز كوڭللى بولسە، و بتون
 مىسلمانلار شوشندى بر حالگە كىتر-
 لسە، مونە بو بختلى تورمىش، مونە اسلا-
 مىنىك عالىلىگىنە جانلى بر دللىل.... بز
 شوشكارغە ترررغە كىرەك. دىن خلقنى
 بختلى ئىتسون، اول بخت كىترسون،
 (نتا كە اوشبو وقتقە قدر اول شولای
 بولدىدە). تاغىدە درستى سوزدە يا كە
 خىالدەغى بر وھم، توتون تاوى بولوب

باشاغى بو مسئلهلەرنىڭ ھەر بىرسىنى
 وقتىدە بلوب، اسلام تەلىماتىنە موافق حل
 ئېتىۋ بولىنەن كرو تېۋىشدىكە، اسلامنىڭ
 فطرى ئىكەنى ئىدە شۇنداقىنە ظاھىر
 بولماقتۇر.

شولاي اوقۇمچىلەر بىز تارقاق بولمىسىز
 خالەن چىقارغە كېرەك. مەلەنك كۆپى
 بورتى، مەلەن گى بىتون خالقنىڭ وشولاي
 اوقۇن سېگىز يەشەن بوغارىلارنىڭ
 سانىنى كورسەتكەن جەۋىلى ۋە مەلە تارىخى
 بولۇپ تېۋىشدىكە، مەلەلەر بىز حەقىقەتەندى
 ۋېگەر مەنچى عصر اريوشماسى دېيىپ تېۋىتور
 لك بولۇپ لازىم. وكلمة اللهى العلىيا،
 واللە عزىز حكيم.

عبدالله سليمان.

*** اجتماعى اخلاق ***

مرکز شورالار حكومتىنىڭ ناسر
 افكارى بولغان ايز ۋىستىبە غزىتەسىنىڭ بويىل
 سەنەبر ۱۲ نە چىققان ۲۰۸ نچى نومۇرىدە
 "Культура или безобразие?"
 (مەدەنىيەت ياكى قىياھەتلىكى؟) سەرلۈكە
 سى ايله توبەندە گى قىتەھ باصلىدى.
 «مەسكەۋ اوراملارندە بىر نېچە اير
 وخاتونلار تاما يالانغاچ خالەن، ايك
 باشلارندەغى لېنتگە «بىنسون اويالو» دېيە
 يازغان شىعار ايله يورولەرى مەنسەبىلە
 سلامەتلىك صافلاۋ خلق كامىسارى ن. آ.
 سېماشكو غزىتە مەخبرىنىڭ بو واقىعە گە
 نېچك قارىسىز؟ دېكەن سۇالېنە توبەندە گى

جوابنى بېرگەن:

بوزىلماقچى مەملىكەتنى نېندە گىنە نەقە
 نظر دان قاراغاندە ايك قىتەھى روشە
 عېلەۋ ۋەۋاخىدە قىتەھلۈزم. بىر نچى دن،
 يوقسىلار مەدەنىيەت، كاپىتالىستلار مەدە
 نىتىدىن امتىنە ايتۇدىن عبارت دېيىپ يوق
 غە اويلىلار.

اگر يالانغاچ يورۇ، ساچ وئىرنە
 قىلارنى اوستىرو كېلەرنى چىن «انقلاب»
 بېچىلوق» دېيىپ اويلاۋچىلار بولسە انلار بېك
 قاطى خىطاً قىلالار. بو اچقۇن كىشى بولۇپ
 قىلار مەدەنىيەت، بوگا قىلار ايرىشلىگەن
 مەدەنىيەت بېشەلەر بىن كىشى كۈچىدىن فائىدا
 لانۇچى باش طېقە مەنفعەتچىلەر گىنە خەدەت
 ايتىدىمىچە، بىلكە انى (مەدەنىيەت) خەدەت
 ايدىسى بولغان عامەنلىق مەنفعەتچىلەر اىستەمال
 ايتۇدىن عبارت تىر.

ايدىنچى دن، مەسكەۋ بويىنچە يالانغاچ
 رەۋىشە يورۇ خەدەت نەقە نظر نەندىن
 اصلا جاىز توگىل. كىشى اوزىنىڭ گەۋدەسى
 طوزان، ياغۇمور ھەم پىچراق اىستىنە قويۇپ
 رەھەمچى يارامى. كىيىم بىزنى ھاۋانىنىڭ
 كىنەت اىلەشۋولارندەن، طوزاندىن ھەم
 طىشىنى طورمىشداغى اۋگىياسىز احوالدا
 صافلى.

مەلۇم كە، قارا دېگەن بويىدە، قوبۇ
 ياشىدە، صاف ھۈدە دېگەن صۈۋەندە قويۇپ
 نودان ئلك يا كە قويغاندىن صۈك يالا
 نغاچ كۈيىنچە قوباشىدە ياتۇ فائىدەلى. لېكىن
 مەسكەۋ اوراملارى قارا دېگەن بويى توگىل

حفظ صحت نۇقتە نۇزۇردىن ئۆزىدى
يالاڭچاق قالولار ھەم مەسكەۋ اوراملارنىڭ
يۈرۈلەر فۇقۇھىمۇ قىلىقۇر.

اۈچىنچى دىن، بۇ ۋەھشىيەت ياكى كالىقنىڭ
اخلاقىلىق غە تائىر ايتە چە گى بىيىك
شەھلى.

بىز «يالاڭچاق بىيولەر» گە قارشۇ
اعتراض (پىراتىست) ايتەمىز. شولايۇق بۇ
يا كالىق غە قارشۇدە اعتراض ايتىمىچە قالا
المىيىز. بىز مەبىشت ايتە تورغان حاضرگى
ۋقتدە، فاحشەلىك ۋ خولبىغانلىق كىبى كا-
پىتالىستلىق نىڭ يەمىز حاللەرى بىتمەگەن
زمانىدە يالاڭچاق يۈرۈ اخلاقىلىق غە تو گل
بىلەنە اخلاقىلىق غە تائىر ايتە چەك بىيىرە
كە بو حال بالالار غە ناچار تائىر بىرە-
چەك. سوز آخىرىدە ن. آ. سىماشكو «مىن
مطلق تىزلىكە بو قىياحتلىكىنى، حتى
ئىزوم كورلىسە قىطعى چارلەر ايلە بولسە
دە تو قىتائونى تىيوش تابام» دى
ابىرۋىستىيەنىڭ يازۋى شۇندە
تامام.

بو ماقالەدىن آڭلانۇۋىشە ۋ باشقە يول
بىلەندە ايشىتلۇۋىشە كور مەسكەۋ شەھرىنىڭ
اوراملارنىدە بىر نىچە اير ۋ بىر نىچە خانۇن
بىر گەلە شىب تاما يالاڭچاق حالدە يۈرگەنلەر.
ايك باشلارنىڭ ۋ لىندىرغان كچكىنە بىر لىنىت
غە (بىنسون اوبالو)، «Долой стыд» دىب
يازغان بولغانلىقدان بو آدم لەر شول
شەھرىنى اوزلەرىنە مىسلىك ايتوب توتقان
بولولارى آڭلانا.

بو قىياحتلىك كە قارشۇ ن. آ. سىماشكو نىڭ
قاپلى اعتراضى ۋ بونى قىطعى رەۋ
شەدە مۇئاخىدە قىلوۋى بىزنى مەنۇن ايتسە
دە؛ لىكىن انىسانلار آراسىدە بۇدەر-
جەدە اجتماعى اخلاقىدان مەجروم ئىم
لەر چەۋۋى بىزنى عىچىكە قالدىرا
ۋ تاسفمىزنى موجب بولا.

سىماشكو ايدەش فنى كىشى سى ھەم
مىركىزى مۇسسەنىڭ باشىدە طورۇچى
حكىومت ۋ كىلى بولۇۋى صىفتىلە بۇياكى
حادىئە گە اوزىنىڭ قاراشىنى بىيان ايتىدى.

۲

ايمىدى بو حادىئەنى ايشوتكەن بو
خبرنى اوقىغان كور مىسلىماتلار بومىسئە
گە اسلام دىنىنىڭ بىر قاراشى بار
مىكەن؟ ا گەر بولسە نى دەن عىبارت
ايكەن؟ دىيە اوز اوزلەرىنە بىر سۇال بىرە
چەكلەرى معلوم. شۇنىڭ اۈچىن اسلام
مجلەسىدە بو طوغۇدە قىسقىچە معلومات
بىرونى لازم كوردم.

پىغىمبىر مۇھەممەد صلى اللہ علیہ وسلم
اوزىنىڭ حدىشىدە «بەئىت لائىم مىكلام
الاخلاق»، (۱) مىن كور كەم خلىق لارنى تاما-
ملاۋ اۈچۈن بىدەرلىم، دى، يەنى اوزىنىڭ
پىغىمبىر بولۇپ بىدەرلۈۋىشە، اسلام دىنى
نى كىتىرۈۋىشە توب مقصد ئىم بالالارى
آراسىدە خىصوصى ۋ عمومى اخلاقىنى تۈزە
تو، ۋ كور كەم خلىقلارنى تامام بىرىنە يىتكۈز
ايكەننى بىيان قىلا شۇنىڭدىن اجتماعى
اخلاق غە تعلقلى بولغان بومىسئە گە اسلام

دینینک بر قاراشی بولاچاغی طبیعی در.

۳

اسلامیت دن الك، جاهلیت دورنده
جزیره العربده گی، وحشی لکدن چغوب
یتیمه گهن خلق لار دیندن خبرسز بولغانه
لقلاری کبک آداب و اخلاقنکده کوبسندن
معروملر اییدی. شول جمله دن آلا
آراسنده اجتماعی اخلاقنک الفباسی بول
غان عورت اورتوده لازم بر اش صانالمی
ایدی. حتی عربلر مقدس صانالغان
کعبه نی طواف قیلغانده یالانغاج حالده
طواف ایته لر اییدی. فقط اوزلر نی باشقا
لاردان ممتاز توتونی سویه طورغان
فریش قبیله سی گنه بر نهرسه گه تورو
نوب طواف قیلالار اییدی. اسلام دینی
کیلگه نندن سوک یو حال لر عموما اوز گه
ردی. اتم بالالارینه هر تورلی ادب لر نی
و کورکهم خلق لر نی اویره تکان اسلام دینی،
وحشی لک اثری بولغان اول ادب سز لک لر نی
نیگزندن طیدی.

قرآن کریمده قل للمؤمنین بغضوا من
ابصارهم دغی قل للمؤمنات بغضن من
ابصارهن آیتاری (سوره نور ۳۰ و ۳۱)
آیتار) بوکما دلالت ایتهکن کبک رسول الله
(صلی الله علیه وسلم) بر نیچه حدیثلر نده
بونوی آچق بیان ایته (۱)

(۱) بو حقه امام احمد مسنده
(ج ۵ ص ۲۹۰) اوشبو حدیثنی روایت
قیلا: عن محمد بن جحش قال من رسول الله

کعبه نی یالانغاج حالده طواف قی
لودان منع حقه امام بخاری بر آه سو
ر سینک تفسیر نده اوشبو حدیثنی
روایت قیلا: عن ابی هریره قال بعثنی
ابوبکر فی الحجة الی امره رسول الله صلی الله
علیه وسلم علیها قبل حجة الوداع فی رهط
یؤذن فی الناس ان لا یحجن بعد العام
مشرك ولا یطوف بالبيت عریان (۲) تر
جمه سی: ابو هریره (رض) دن کوچرله
اول تهیته: «ابو بکر (رض) رسول الله آنی
حج امیری قیلغان، حجة الوداع دان ثلککی
حجده مینی بر نیچه کشی بلهن، بویلدن
سوک مشرك حج قیلما یاچاغن هم یالانغاج
کشی کعبه نی طواف ایتمه به چه کن
خلق لارغه بلدررگه بیهردی، دی.

صلی الله علیه وسلم علی معمر و فخذ امک
شوفتان فقال یا معمر غطفخذ یک فان الفخذین
من العورة، امام مسلم اوزینک صحیح نده
(ج ۱ ص ۱۰۴) اوشبو حدیثنی روایت
ایته: عن ابی سعید قال قال رسول الله
صلی الله علیه وسلم لا ینظر الرجل الی
عورة الرجل ولا المرأة الی عورة المرأة.
دغی امام ترمذی سننده (ج ۲ ص ۱۰۳)
اوشبو حدیثنی روایت قیلا: عن جابر ان
النبی صلی الله علیه وسلم قال من کان
یؤمن بالله والیوم الاخر فلا یدخل الحمام
بغیر ازار.

(۲) صحیح البخاری ج ۵ ص ۲۰۳

شول رەھىمچە عربلارنىڭ جاھىلىيەت ۋەقتىدىن كېلىدىغان بۇ غادىتلىرى تامامە بىرلىدى. اسلام شەرىئەتى بويىچە ھەر بىر مۇئمىن ئايرىگە مۇئمىنە خانۇمغە نىيىدەي اورىندە بولاسەدە سىز غورت قىلىندى.

لىكىن بۇ اورىندە شۇنى دە خاۋىرگە توشۇرۇپ كېتولۇشۇم دركە، اورۇ اعضاءى دوالاۋ اوچۇن طەبىبەغە كورسەتەتۇ كېك ضرورە مادەلەرى البتە بو حەكم دن مستثنى در.

۵

بوقارىدە سويلەنگان سوزلەر ۋە كېتىرلەنگان دېلىل لەردن اوراملار دە يالا نغاچ بورو كېك ادبىزلك ۋە باحتلك ارىبە اسلام دىنى نىڭ قىزاراشى آچقى آڭلانسە كېرەك. آنىڭ اوستىنە رسول الله (صلى الله عليه وسلم) بىر حدىثىندە الحياء شعبة من الايمان (اويالو ايماننىڭ بىر تارماغى) دى. شونلقدان بىز ائىمنىزكە، ھېچ بىر مسلمان «بىسۇن لويالو»، كېك اسلام نىڭ رۇحىناخلاق بولغان خىياسل قىنى اوزىنە شىعار. ايتوب آلماس بلىكە آنداي اجتماعى اخلاقسىز لقدان ھەر مسلمان نىفرت ايتەر. مسلمان لمقنىڭ كمالى دە عالى لىكى دە شونىدەر. كشافى ترجمانى.

دىنىي ۋە فىلسەفى ماقالەلەر.

۱

«تربىيە فەنىنىڭ اساسلىرى ۋە دىن اوقتۇ اصولى».

۱۹۲۰ نچى يىلدە اوفادە دىنىيە نىظام.

رتى حضورىندە اماملار ھەم امام بولماق لار ئوچۇن آچلغان دىنى قورسنىڭ پىروغىر مېنە «دىن اوقتۇ اصولى» مادەسى كىر تلوپ آنى اوقتۇ خەدمتى نىظارت طرفىدان مېگە يوكلەتلىگەن ايدى.

دىن اوقتۇنىڭ اصولى بىعنى مېنو دىكاسى طوغرىسىندە بىزدە موڭسار قىدر يازلغان ھېچ بىر اثر بولما دىغان مېنى مۇنى يازوب اوقتۇرغە مېجور بىسولۇم. آنىڭ اوستىنە عومۇمى تربىيە فەنىنىڭ اوقتۇ فەنىنىڭ اساسى قاعدەلەر بىن بىسەرمېيە طوروب مېخسوس بىر فەننىڭ مېتودىكاسى آڭلاتو مېكىن بولماغانلىقدان شاكر دىلەرگە اۋلا تربىيە فەنىنىڭ اساسلارنىدان معلومان بىررگە مېجورىت كورلىدى. شولرەھىمچە يازوب اوقتۇغان دىرسلەرمدىن، بىر نچىسى تربىيە فەنىنىڭ اساسلىرى، ايكىنچىسى دىن اوقتۇ اصولى اسملەرنىدە ئېكى قىسمىدىن عبارت بىر كىتاب حاصل بولدى.

۲

علماء شوراسى بو يىل ائىيۇنئە بولغان جىيولۇشنىدە نىساحىيەلەردە ياسالماق اماملار قورسى ئوچۇن توزولگەن دىن پىروغىر مېنە (۱) اوشبۇ دىن اوقتۇ اصولىنى لازم بىر مادە ايتوب كىردى.

دخى ۋەتسىيەنىڭ قىرارى ئىلە باش لەرگە مسجىدلەردە اسلام دىنى اوقتۇ مساعىدە قىلىنغانلىقدان اماملارنىڭ ودىن (۱) اول پىروغىر مېنە مېنەنىڭ بولسا ئىندە درج ايتلە.

معلملەرىنىڭ اوستىنە الوغ ومهم بر وظيفه بولكەندى. البته آنلارنىڭ دىن اوقتو اصولىنى ياخشى بولولەرى وتربيه وتعليم فنينىڭ اساسى قاعدەلەرنىڭ گنە بولسەدە خبردار بولولارى دىن درسى اوقوچى باشلەر منفعتى ئوچون اهمىتلى در. شولقدان ناحيه قورصلارنىدە اوقوچىچاق اماملارغە، دىنى مدرسە شاگر دلەرىنە، شولابوق مسجدلەردە دىن اوقوچىچاق امام ومعلملەر گە بر قوللانما بولور امید يله مذکور کتابىنى اسلام مجلهسىندە بولك بولك ايتوب باصدررغا اويلادم. بونىڭ برىنچى قىسمى تربيه فنينىڭ اساسلارى، ايكنچى قىسمى دىن اوقتو اصولى (ميتودىكاسى) در.

۳

تربيه فنى.

تربيه فنينىڭ وجودكە كىلووى وانىڭ نرفى ايتووى.

آدم بالاسى بر يوزنىدە گسى مخلوقلارنىڭ اياڭ قدرلىسى وطبىعتنىڭ خوجەسى بولساده باشدە بىك ضعيف بو. لوب دىياغە كىلە، انىڭ تەنى وروعى غايت آفرىلق بلەن ترقى ايتەم اول اوسووندە باشقالارنىڭ تربيهسىنە آرتغراق محتاج بولاشونىڭ ئوچون كىشىلەر بىك ايسكى زمانلاردان بېرلى اوزلەرىنىڭ بالالارىن تربيه ايتوگە اهمىت بېرەلەر، آلاغە تر كلكلەرىن صافلاو ئوچون طبىعت بلەن كورەشونىڭ يوللارىن وباشقاچە طورمش ئوچون كىرەكلى نەرسەلەرنى اويروته.

لەر ايدى. زمانلار اوتو بلەن كىشىلەر مدنيتنىڭ تورلى باصقچلارىنە ايرشبو نىسبەتندە، آلارنىڭ بىلم وتجربەلەرى آرتقان كىك ياش اوسمەرلەرنى تربيه قىلو بوللا. لارى و آلاغە علم اويروته رەوشلەرى دە ترقى ايتە باردى. نهايت شول، يەشلەر. نى تربيه واوقتو شى اولانگىلەردن قالغان بىلم وتجربەلەرگە صوگىنى عالمەلەرنىڭ وتربيه اهللەرىنىڭ تجربەلەرى قوشل بو آرقاسىندە مستقل بىر فن درجەسىنە ايرشدى، كىشى تەن بلەن روحدان عبارت بولوب انىڭ مهم اولوشى روخى بولغانغە كورە تربيه دە انىڭ روخى جەتدىن ترقىدە سىنە آرتغراق اهمىت بېرلە. شونلقدان روخى حادثەلەردن بحث ايتكەن «علم روح» فنينىڭ وعموما فلسفەنىڭ دىياغە چغەروى دە بو تربيه فنينىڭ ترقى ايتووينە وكامللە شووينە سىب بولدى.

تربيه فنينىڭ اهمىتى.

تربيه فنى تورلى زمانلارداغى، تربيه اشى بلەن شغىللەنگەن كىشىلەرنىڭ تجربەلەرىنە، و آلارنىڭ تفتىش ايتوب تابقان فنى نظرىلەرىنە بنا ايتلگەن قانۇنلاردان عبارت. شولابوق تورلى عصرلەرداغى تربيه اهللەرىنىڭ بىر خلق آراسىندە اورنلاشقان عرف و عادەتلەرگە بنا ايتدكلەرى قاعدەلەردن عبارت: بونلارنىڭ صوگىنى كىشىلەر ئوچون اهمىتى وفائەسى غايت اولوغدر. چونكە شول قانۇن وقاعدەلەر آرقاسىندە مېرىلەر ومعلم

بولسەدە، تەن تەربىيەسىندە بىك نۇق اعتبار
 ايتەرگە تېيىش. چۈنكى تەن بىلەن روھ
 آراسىندە كۈچلۈكى مۇناسىبەت و باغلاش بول-
 غانلىقى تەننىڭ سىلامىتىگى و بو تونلىكى
 روھنىڭ تۇنچىلىقى، اشلىكىلىكىگىنە، عقلنىڭ
 كامىللىشىشى بىلەن تەننىڭ ئاثير ايتە، روھ اوزىندەگى
 اشلىكىلىكىنى تەن و آنىڭ اعضاءى آرقى-
 لى غىنا عىلىگە قويالا. تەن ضەيف بولسە
 روھ اوزىنىڭ ئىشلەرىدىن يىزىنەيتكەرەلمى.
 شۇنىڭ ئۈچۈن تەننى و آنىڭ ھەم اعضاء-
 لارنى سىلامەت ھالەتدە اوزىلەرنىڭ وظيفە-
 لەرىنى اوتەرلىك رەھىشە تەربىيە قىلىو
 غايت مەھمۇر. (۱)

(۱) بالا دۇنياغە كىلو بىلەن آكارە
 روھى طورمىش باشلانغانغە كورە اول
 وقتدە آنا انا اوستىنە توشكەن مەھمۇر وظيفە
 آنىڭ تەن تەربىيە ايتۇر. بالانى كىيىندۈر
 تورو و ياتقۇز و طبعى رەھىشە بولۇرغە
 كىرەك. طەز كىيىملەر كىدۈر، بالانى فس
 ئۇب بىلەب قويو باشىناتار نەرسە كىدۈر
 تىرەتو ياكە، سىلكتو كىك اشلىر ھەمەسى
 غىر طبعى بولۇپ بالا ئۈچۈن بىك ضرر-
 لىدەر، بالانى مەكەن قىرلى صاف ھوالى
 بولمەدە توتو، آشاتقاندە سوت، يومرقا،
 شولپا و بوتقا كىك يىكل ھەم تىقلىقلى
 نەرسەلەرنى آشاتو، بالانىڭ تەن و لورن
 يىزىن، كىيىن، آشاواچو نەرسەلەرىن،
 صاوت صاباسن پاك توتو تىيىشلىدەر. بالانىڭ
 عىبەلەرى و عىزەلەرى ھەر وقت اشلىب
 و ھەركەتلەنۈپ طورونى تىلەگەنلىكىدەن

لەر اوزلەرنىڭ تەربىيە ھەم اوقتو اشلىرىندە
 كۈب خىلالارغە توشۇن صاقلانالا آلار
 وزور يىكلىك لەر تابالار. شۇنىڭ ئۈچۈندە
 ھەر تەربىيەچى و اوقتۇچى تەربىيە قىلىشنىڭ
 اساسلىرىنى خىبەر دار بولو لازىم.

تەربىيە قىلىشنىڭ تەرىقى و قىسىلەرى.
 بۇنىڭچە «پىداغۇغىكا» آتالغان «تەربىيە
 و اوقتو قىلىش» باشلىرىنى تەن، روھ و اخ-
 لاق جەھەتلەردىن تەربىيە ايتو ئۈچۈن ھەم
 آلارنى اوقتو ئۈچۈن كىرەكلىق قانۇنلارنى
 بىلىرە طورغان عىلمىر. مۇنىڭ، كىشىنىڭ
 روھى ھەم جىسدانى قۇبۇلەرىدىن درىست-
 تەربىيە بولۇلارنى كورسەتە طورغان قىسىمىنە
 «عمومى پىداغۇغىكا» ياكە «تەربىيە قىلىش»
 دىيولە؛ بو قىسىمدە پىداغۇغىكانىڭ توب
 قانۇنلارنى بىيان ايتىلگەنلىكىدەن باشقا قىسىم
 لەرنىڭ اساسى سانالا. اما اوقتو قىلىشنىڭ
 قانۇنلارنى بىيان ايتە طورغان قىسىمىنە
 «دېداكتىكا» ياكە «اوقتو قىلىش» دىيولە.
 بو اوقتو قىلىشنىڭ اوزىنىڭ دىخى ايكى جەھتى
 بار: بىرى اوقتو قىلىشنىڭ عمومى قىلىش-
 ەلەردىن بىر جەھتدە طورغان نظرى
 جەھت، مۇنسىنە «عمومى دېداكتىكا» دىلەر.
 ايكىنچى شۇل عمومى قىلىش قىلىشنىڭ تەبىئى
 ايتو، ايرىم قىلىشنى اوقتو دەپ اول قىلىش
 عىلىگە قويۇلغان مۇنسىنە «مېتودىكا»
 ياكە «اوقتو اصولى» دىلەر.

تەن تەربىيەسى.
 تەربىيەدە مەھمۇر جەھت روھ تەربىيەسى

۵

روح تریبەسى و روحى حادثەلەر.
بزدە اعضالارمىزنىڭ حرکتىسى، فان
المىشنى و توقلانۇ كېك گەودە اشلىكىلىگنە
باشقا اچكى طورمىشېزنىڭ (روحىمىزنىڭ)
اشلىكىلىگى بولغان حاللەر بار. آلارنى
روحى حادثەلەر دىلەر. مثلاً: بىزنىڭ بىلۈلە.
رمىز، اويلاولارمىز، اوشانولارمىز، شېبە
لەرمىز، سوينچ و قايغولارمىز، تىلەك و قىرار
لارمىز ھەممەسى دە روحى حادثەلەردىر.
تريبە قىلىندە الوغ مقصد كىشىنىڭ روحن
و روحى حاللەرىن تريبە ايتى بولغانلىقدان
اوشبو روحى حادثەلەرنى تىكىشرو لازم
بولا. شونىڭ اوچون دە كىشىلىك دىنپاسىنىڭ
روحى طورمىشندىن و آنىڭ قانۇن لارنىدىن
بىخ تىبە طورغان «علم روح» فنى تريبە
قىلىنىڭ نىگىزى و آناسى سانالا.

روحى حادثەلەر جىسمانى و طبيعى
حادثەلەردىن اوشبو اساسى چىقىلەر بىلەن
ايرالار:

۱ - طبيعت اچىندەگى جىسمانى
نەرسەلەر مثلاً: آغاچ، تاش و صو معلوم
بىر اورنىنى اشغال ايتەلەر ھم آلارنى او-
زونلىق، آورلىق كېك تورلى اولچەپلەر
بىلەن اولچەپ بولا. اما روحى حادثەلەردە
اندای بىر اورنىنى اشغال ايتى بوق ھم
آلارنى مثلاً، اوى (فكر)، طويغۇ و تىلەكنى
اوزونلىق، قىسقەلىق، آورلىق و يىكىلك كېك
آلارنى طبيعى رەوشچە حر كىلەنمىدەن
واوبناودان طىماسقا كىرەك.

چىقىلەردىن ھىچ بىر ئولچەپ بولمى.
۲ - جىسمانى حادثەلەرنىڭ بىك كو-
بىسى بىر يولى بىر وقتدە حاصل بولا آلا
مثلاً: تەنمىزدە بىر وىقندە رىزق لانسو، آش
سكىو، صولاو و قانلار المىشنى كېك حادثە-
لەر ظهور ايتە. اما روحى حادثەلەر بىرى
آرتىدىن بىرى كىلۈپ، صو كىلاش و نو-
بىت لەشويولنچە غنا حاصل بولا آلار: بزدە
بىر وقتدە ايكى تورلى اوى و فكر بولا
المى. روحى حادثەلەر ھىمىشە اوز گەروب
اغۇم صو كېك اغۇب طورغانغە كورە بزدە قاي
و وقتدە شادلىق دە قاغۇدە بىر گە حاصل بولغان تو
سىلى طويلىسادە يا ايسە بىر زماندە تورلى
نەرسەلەر قىندە اويلاغان توسىلى بولساق دە
حقيقت دە بىز گە قاغۇ آرتىدىن شادلىق
يا كە بالەكس كىلىگەن بولا ھم بىز بىر نىچە
نەرسە قىندە اويلاماقچى بولساق بىرى
آرتىدىن ايكىنچىسىن اويلاغان بولامىز.

۳ - طبيعت عالمىدەگى نەرسە-
لەرنى ھەممە حادثەلەرنى بىز طىشى سى-
زولەر واسطەسى بىلەن سىزىزوب بىلەمىز
اما روحى حادثەلەرنى طىشى سىزىزولەرنىڭ
بىرى بىلەندە بىلۈپ بولمى. بىر آلارنى
فىقۇ اوز اوزمىزنى معاينە و تىكىشرو آرقا-
سىندىغان بىلەمىز. باشقا كىشىلەرنىڭ روحى
ھاللىرىن ايسە طىشى علامىلەر گە قاراپ
اومىزدەگى ھاللەر گە چاغىشروب غنا بىلە
آلار.

۴ - طبيعى نەرسەلەر و جىسمانى
حادثەلەر دواملى بولغانلىقلارنىدىن آلارنى

و آشا توتاشقان آرقا میندن (مهچی جیل گندن) باشلانوب تهننگ همه کبسه کلهرینه تارالغان عصب یبلهر یدر. بو عصبلر اوزلهر ینک خدمتلهرینه قاراب ایکی نور-لیگه: سیزو هم حرکت عصبلهرینه بولنه لهر. برنجیسی تهننگ طشنده حاصل بولغان تأثیر وسیزولهرنی میگه ایرشیره طورغان عصبلهر درکه، بونلار واسطه‌سی بلهن بزنگ روحی حیاتونرغه طشقی حیات کره. ایکنجیسی مییده بولغان اثرلهر و او یغانولارنی طشقا - عضله لرگه - ایر-شیره لهر بونلار واسطه‌سیله تهننگ و اعضالارنک حرکتی حاصل بولا.

علم روح وفن تریبه کتابلارنده «سلسله اعصاب» یا که «مجه وعه اعصاب» اسملهرنی ایله آتالا طورغان، تهننگ بو کبسه کلهرنی حرمتلوع. عزیز ایله ۱۹۱۸ نچی یلده یازدقمز «علم روح» کتابنده «اعصاب تزمه‌سی» دیب آتاغان ایسک. عربچه «عصب» نی تورکیچه «سگر» دیه تعبیر ایتو ممکن بولسه ده لکن بزنگ تورک - تانارلارده «سگر»، سوزی «نیرؤ»، گه باشقه بر اعضاغه اسم بولغانلقدان اشنباه بولداسون ئوچون مین مونی، المام، ثلککه آتادقمز چه «عصبلهر تزمه‌سی» دیه آنام لکن بره تورلی هیئت علمیه طرفندان عصب برینه سگر اصطلاحی قبول ایتلسه مین مونی مناسب کورور ایسم. لکن

اوزاق وقت معاينه قیلو (تیکشرو) وتورلی تجربلهر باصاو ممکن بولا. اماروحی حا-تیر آرنغا وقتده بولوب اوتکه نلکدن اوهمیشه آغوب طورغانلقدان آرنی او-زاق تیکشروب بولمی.

۶

روحی حادثه لهر بلهن جسمانی حا-دثله ر آراسنده مناسبت.

روحی هم جسمانی حادثه لهر آراسنده نئی باغلانوب بار مثلا، اچمز آورتا باشلاسه کوکلمزده طنچسزلیق و کیفسزلیک طوبامز، شولایوق صولو آلا طورغان اعضالارمزده آورتو بولسه قور-قوغه قایغوغه توشه مز.

اویالو حسی بزنگ یوزمزگه قان بوگرته بیتمزنی قزارتا. سوینچلی خبر-لهر طامرلارمزنی تیز تیبهرگه مجبور ایته، قایغولی خبر کوزمزگه بهش کبیره. الحاصل تهنمزده بر تورلی اوزگهرش بولسه شولوق وقتده روحوزغه، روحمز-داغی اوزگهرش تهنمزگه تأثیر ایته.

روحی حاللهر بلهن جسمانی حادثه-لهر آراسنده ای بو مناسبت وتأثیر، تهننگ کبسه کلهرندن روحغه به یله نشی وایک یا قن مناسبتی بولغان عصبلهر واسطه‌سی بلهن بولا. شونک اوچونده تریبه فننده عصبلار تزمه‌سن تریبه ایتو غایت اهمیتلی سانالا.

عصبلهر تزمه‌سی (۱) باش مینیدن

(۱) روسچه «نیرؤنایا سیستیم»

آنالغان، عثمانلی تورک قهرنده شله ر مزنگ

۷

اوز اوزگنى معاینه (تیکشرو).
 تربیه فننده کشیلەرگه تربیه بیرو
 ئوچون آلارنىڭ روحى حاللەرى بىلەن
 طائىش بولو برنچى درجەده ضرور اش.
 «علم روح» فنى بويىنچە باشقا آلارنىڭ روحى
 حاللەرىن بىلەن ايسه اوزمزدە گى روحى
 حاللەرگە چاغشدر و قىياس ايتو اصولى
 بىلەن بولا. شونىڭ اوچوندىە تربیه فننده
 علم روحده اوز اوزگنى معاینه (تیک

بیروچى كشی اوزینىڭ ياشلىك دورىندە گى
 روحى حاللەرىن ايسكە توشروب آلارنىڭ
 روحى حاللەرى بىلەن اوزىنىڭ حاللەرىن
 چاغشدر و تېيش.

روحى حاللەرىنى تېكشەرگەندە اوز
 حالگىنى گى تېكشرو بىلەن قىناعتلەنو تېيش
 ئو گل بىلەن سوزلەرنىن، حرىكتلەرنىن
 وقىياقتلەرنىن آشلاشغان علامتلەر و.
 سىطەسى بىلەن باشقا آلارنىڭ دەروچى حاللە
 رىن تېكشورگە كېرەك. تېرىبەلى تېرىبە
 بىلەن كىشىنىڭ معاملەسىدىن، قىلانئىشنىن

شرو) اېښك مهم اساس سانالا. لکن روحي
حادثه لهر هميشه اوز گهروب، آلماشنوب
غوربانه آلارنى اوز انقلاب تيكشروب
بولمى؛ خصوصا تيكشروبى ده تيكشولمش ده
اوزك بولغانغه كوره اوز اوزگنى معاينه
بيكل اش نوكل، مثلا، مين اوزمنى آچولى
وقتده تيكشوره باشلاسام، دقتم وذهنم
ايكنچى نهرسه گه يونه لهته آچووم بتوب
كېنه شوندان صوك مين اوزم ده بولغان
آچو حادثه من خاطر واسطه مى بلهن گنه
معاينه ايتەر گه مجبور بولام شول جهندن
اوز اوزگنى تيكشرو اوتكه ننده گى اشله
رگنى ايسكه توشرو، شونداغى روحي
حالتلهرنى تحليل قىلمو بلهن بولا. لکن
يوروشچه تحليل ياصاوغه اوزگنى سويو،
اوز اشكه مغرورلىق مانع بولا. شونلقدان
تربيه بيروچى آدم بو صفتلهردهن پا كله
تور كه طر شو تيبشلى.
يهشلەر گه تربيه بيرگه نده تربيه

آنك روحي حال لهرى حقنده تيره نمنعلو.
ماتلار چغار الار. باشقالارنىك روحي
حال لهرين تيكشروب بله آلو تربيه چى
آدم ئوچون غايت اهميتلى صفت. مربيك
صلاحيتنىك ايك مهم شرطى ده كشينك
يوزينه وطشقى حال لهرينه قاراب آنك
اچكى طورمشن هم آنك استعدادن
بيلكولى آوداغر. شولا يوق مربيك نك
كمالته ده مقصود بولغان غايه گه ايرشو
يولنده كشى ده بولغان روحي استعداد
لهرنى استعمال ايتسه (اشلهته) بلوده در.
كشافي ترجمه نى،

مرکز دینیه نظر تنه قازاق حلقى نك مناسبه نى

دینیه نظره تينك ۱۹۲۳ نچى جلد
۱۰ نچى ئييونده اوقا شهرنده بولب اوت
كان بتون روسيه علما و متوليلر سيبز-
دينه بز نك قازاقستاندان توبه ننده گى ولا-

يتلاردن وکیللەر کیلیدی، سیمی، آقموللا، قوستانای، اورال، بوکەى، ئوبلاستلارندان سوگندان آقتوبە اوبلاصندن دە کیلیدی. سببیزده قازاق خلقی سایلواغه قاتناسب دینییه نظارتینه مفتی وقازیلار سایلاب نظارتقه تماما قوسلیدی. بوچل قتای چه- گنه قهر بولغان سفرمه سیمی پالات اوبلاسته، پاولادار ئویزنده بیان اولی دیگهن اورنده موسی چورمانق صالحان مسجده امام مدرس بولب سول اطرا- فقه دینی خدمت کورسه تکان قمرالدین اسمنده عالم وفاضل برذات اوتکان بوکو- نده آنک بالاسی جتمش جاسدارنده. سو- نك قولنده مفتی تفکیلف زماننده محکمه شرعیه طرفندن مرحوم قمرالدین حضر- تکه بیرلگان بیک بورنعی اوکاز بار. آلدرب کوردم دیمککه بیک ئیسکی وقتلار دن بزنگ قازاقلار محکمه شرعیه گه قارا غان بولغانلار. لکن ایسکی ساریزم کو- متی وپاژیدانوسق وئیلیمینسکی لر قارارو سلق ومیسبونیرلق سیاستنی جوروتب محکمه شرعیه نك بوقتر زور ایوندائوز لرینگ توتقان بوزوق سیاستلارینه قار سی برئس کورگاچ بزنگ قازاقلارنی بر سبب ایلان محکمه شرعیه دن آیورغان بولالار. لکن خدانك جاردمی وکیگئیس (۱) حکومتنگ دینبرگه آرکندک بیرووی آر قاسنده بز ئوز بزنگ اولدهگی دینی محکمه شرعیه مزگه کردک کوکلمزده صاقلانب کی-

(۱) دیکمیش - شورا

لمگن تله گمزگه ئیرشرگه موفق بولدی دینییه نظارتینه اولده جتی مک محله قارا- بوکون ینده التی میلیون تخمین ایداکر بتون قازاقستان کیلوب قوسلیدیلار:

من بوچل دینی اسدرم زنی جوغ قویو ئوچون قتای چینگنده بولغان زایسان و آلطای تاغلارینه قتر بولغان اوشب سفرمه قازاق خلقینگ مرکز دینییه نظارتینه قار او مناسبه تینه بولغان شادلقلارینی هیچده ئهیتوب بتررگه ممکن ایس- قایداعنا بارسامده اللهغه شکر بزده چور جلدن بیرلی اوزینگ شان وچهره ن صاقلاب مسلمانلارنگ دینی ئشله رینی جولغه قویوده بیک زور تجربه سی بولغان اوزم نك دینی وعالی محکمه شرعیه مزگ قایتادن قوسلدیق ئسکی ساریزم بوز حکومتی بزنی دین قرنداسمزدن آیرعل ایدی بوکون گیگئیس حکومتی اول قله پهرده نی کوتهردی، دیب شادلانلار.

بو کوئگی کونده قتای ئچنده قالغان بزنگ قازاق باورلارمزده دینی جاقدر دینییه نظارتینه قارولارن تله ولهر بده بیک آچق معلوم بولدی. زایسان وبوخنور و آلتای تاغلاری تیره سنده چورگنده بر نیچه مرتبه اوزم زناك قازاق لردن قطالب قالغان قان ودین باورلارمز دینی جاقدر دینییه نظارتینه نیچك ئیتوب قار او مکر ومونك جولینی کورسه تساکز و بزگه حقه بر تعلیمات بیروب کیتسه کز ئیدی دیب میندن سورادیلار. سیمی پالات ولار

چل ايچىندە (۳۴۸) امام ۶۸ مؤذن نظارت
 طرفىدىن تصدىق اينىلىدى قازاق خلقى
 اولوت اسدرىندە ئورلىرىنىڭ عرف و عادت
 لارنى رعايە ايتىسەدە دىنى اسدرىندە اونى
 تاشتاب بو حقدە پيغمبىر مۇنڭ اسلامبىندە
 قومبىت و جنسىت جىوق دىيگان مبارك
 سوزىنە موافقى عمل قىلار شونڭ ئوچون
 بعض اورونلار دە نوعايلار دانەدە محتسبىلر
 و مشاورلەر صايلاپ قويولارى كوروتىدۇر.
 قازاق بولو صفتىم بىرلە شونىدە ئەيتىپ
 اوزايم اوزعان جامدە عمومى سىيزد وقتىندە
 باشقرد باورلار مۇنڭ سىيىزدى بولغان
 ايدى اوشبو وقتىدە باشقرد باورلار مۇن
 ايرىم بىر ادارە تۈزۈگە ئىرشولاي سىياقتى
 بىك كوڭلىسىز بىر حبار ايتىلسەدە لىكن
 سوڭىدىن اول سىيىزدە بولغان وكىلارنىڭ
 عمومى سىيىزگە كىلىپ قاتناسىپ بتون
 مسلمەنلار بىرلىكىدە بىر نظارت صايلاو-
 لار يىندە قوسلىدى بىزنىڭ كېيى نىچە جلد اردان
 بىرلى ئوز مۇنڭ دىنى ادارە مۇنڭ قوسو-
 لوعە زار و موڭ بولوب تورعان، مسلمە-
 نلارنى غايىتە شاد قىلدى اللە تعالى نەر
 وقتە اتفاق اوزرىندە چاسارە نصىب
 قىلغاي ايدى، اوشبو چىردە بىزنىڭ دىنى
 تلاك لار مۇنڭ مېدانغە چىقارغە ئىبرك
 بىرگان كىيىنكىس حكومتىنە و بىزنىڭ دىنى
 ئىستىرمۇگە اختیار بىرگان اوز مۇنڭ
 قازاقستان جەمهورىيەتندە بولغان آزما-
 تلار مۇنڭ آيوروم تىگرى چارلغاسىن ئىيتوب
 اوزونى ئوز مۇنڭ بورچىم سانايىم راسىندە

بوختارمە ئويەزى مسلمەنلارى ۱۹۲۴
 نچى چل ۲۶ نچى اوغوست تارىخى بىرلە
 دىنىيە نظارتىنە جىبەرگان عرىضەلارنىدە
 سول سوزلارنى يازالار. سىز محتسبىكە
 ابكى مشاور صايلارغە قوشسا كىزدە ئو-
 چىچى مشاور قىتاي چىيەگىندە چاقىن ابللەردە
 بولووى حاجت تابلغاندىن ئوچ مشاور
 بولوون تىيىسى تابلدىق دىي يازغان.
 حاصلى دىنىيە نظارتنىڭ رىسم و شەرتى قىتاي
 ئچىدە گى مسلمەنلارغە باروب جىتكان
 انشا اللە قىتاي اسىندە گى بىزنىڭ قازاق
 باورلار مۇدە كۈنلەر نىڭ بىرىندە آلار دە اوشبو
 زور بىختە ئىرشورلەر دىي امىد ئىيتوب
 قىلام.

بو كۈندە بىزنىڭ قازاقلار ئچىدە
 محتسبىك ادارلەرى تۈزىلپ جاتە اوشبو
 كۈنگە چاقىلى ۱۲۰ قدر محتسب و مشاور
 لار صايلاندى و دىنىيە نظارتى طرفىدىن
 تصدىق ئىيتوب منشورلىرىنى اlobرلە
 ئىشكەدە كىرىدىلەر.

سارىزم حكومتى زمانىدە بىزنىڭ
 قازاق خلقىدە بىر بولسقىدە بىر اوكانزاي
 ملاعانه بىر روب اونىدە پادىشەنىڭ تورە-
 لارى طرفىدىن، تصدىق ايدىلپ اوكانز
 بىرولاتون ايدى نىيىكىس حكومتى اوندىن
 قوتقاردى ئىيىدى حاضر امام مؤذنلر خلق
 طرفىدىن صايلانغان سوڭىدە نظارتنىڭ
 تورلى اورىندە آچقان ھىيەتلارنىدە امتحان
 اوستاپ منشورلارنى دىنىيە نظارتوندىن
 آب تورالار اوشبو كۈنگە قدر بىر

اخلاق فئندە «عين العلم» كىتابىدە بىر ايكى اورىندە حديث ايتوب: «البركة فى خلافتين» عبارتى كوپچىلىك. خلق آراسىدە «شاوورەن و خالفوهن» دىگان بىر جىلدە مشهور. احتمال كە خلقمىزنىڭ خاتونلىرى كىيىملىرىدە يورونى كولىكى ساناولىرى شول حديثلارنىڭ تاثيرلىرى ايله در.

ھەر حالدا شول حديثلارنىڭ اصللىرى بولوب بولمايىنى بىلىشم كىلوب اوزمىزنىڭ بىر عالمىزدىن صورانغان ايسم. اول زان شول حقدە بىر مکتوب يازدى. مکتوبىنىڭ كېرەكلىكى اورىنلىرىنى بويردە عينا كوپچىم. «شاوورەن و خالفوهن» كىتابىدە

مىزدە بولغان معروف حديث كىتابلىرىدە اوچىر امدى. موضوع حديثلار حقدە يازغان كىتابلىرىدە حديث عالملىرى شول عبارتتى «حديث توگل» دىلر. «البركة فى خلافتين» اوزون بىر حديثىدە بىر كىسەك سوز بولسىدە اول حديث رسول اللہ غەباروب طوناشى. بو توغرىدە زور تىكىش وگە حاجتدە بوق. كوپ كىشى كىتابخانە سىندە بولا تورغان على لقارىنىڭ «الموضوعات» اسملى اثرىدە ھەمدە ابوالمحاسن القاوقچىنىڭ اللؤلؤ المروىع فى الاصل له اوباسلە موضوع» اسملى كىتابىدە مقصود ئابلورلىق قدر سوز بار. اسنادلىرى درست بولغان تقدىردە شول حديثنى قبول ايتو حقدە ترەدەلە نورگە اورىن بار. باشلاب وھى كىيلىگان وقتىدە رسول اللہ خىزىتلىرى بىر خاتون (خىيچە) مشورتىدىن فائىدە تاپقان ايدى. اوز قىزى

بىزنىڭ قازاقىستان حكومتىدە بولغان آزا. ماتدار دىنىي تشكىلات مىزنى قويوتسىنە ھىچدە قاتناش مەدى بىلكى اوشبو سىفر مە قازاق آزىماتدارى دىنىي اوسىرگىزنى دىن ئوتوچى خلق ئوزگىز بىلگە نچە جور. نىگىزدار دىيىپ چىن ئىر كىچىك كورسەتدى. اللہ تەئالى خىزىر تىلارى ھەر قابىسبىزغە خىزىلى وئىدگى ئىشلەر نصىب ئىتوب حق وتوغرى جولغە كوندىرگى ايدى. دىنپە نظارنىدە قازاق قاضىي: ھەدى معقولى

خاتونلىرى كىيىملىرى ايله اش قىلو.

بىزنىڭ خلقمىز آراسىدە خاتونلىرى كىيىملىرى ايله اش قىلونىڭ تىيوشسىز بولووى حقدە سوز تارالغان. بىرەر كىشىنى كىيىملىرى سويىلەولرى وقتىدە. «اول خاتونىنىڭ كىيىملىرى ايله يورى!» دىلر. بىرەر اوز آبا بولغان مجلسلىرىدە اويون كولىكى سوزلار سويىلەشكان وقتىدە «خاتونىغە كىيىملىرىم ئىلى اول نى ايتور؟» ياكە: «خاتونىغە كىيىملىرى قىلوب قارا، اول نىندى مشورت بىرر؟» قىيلىدىن سوزلر ايتوشەلرە كولىشەلر. بونلارنىڭ بو اشلىرىدىن گوپە خاتونلر كىيىملىرى ايله اش قىلو بارامالوق، خاتونلارنىڭ كىيىملىرى بىررلىك حاللىرى يوقلىق آڭلاناىر. اسكى مىرسەلر مىزدە بىك مشهور،

طرفین دین بپیرلگان، شور تئی شعیب پیغمبر قبول ایتوب موسی پیغمبرنی قوی کور۔ ندرگه یاللاوی قرآن کریمده ذکر ایتولنه. اچق روشده قرآن مضمونیننه خلائق کیلنگان ورسول اللہنکده اوز معاملہ سینہ خلافی معلوم بولغان حدیثلرنی قبول ایتوه اورنسر توگل. حال بوکه بونلردن بونک رسول اللہدن روایت ایتولمه گان۔ ننگی معلوم وایکنچسینکده رسول اللہدن روایت ایتولگانکی معلوم توگل».

باشلر، اویون کواکی سویلەر گه یارانوچی ابرلر تلهسهارنی سویلەر لر، انلر ایله اشمز یوق. اما حرمتاو عالملر یهز «شاوروهن وخالقوهن» عباریتنی همده «البرکة فی خالفهن جمله سیننی حدیث ایتوب سربله مهسونلر، خلق لارنک آداشولرینه سبب بولماسونلر ایدی. مونی اوزلرینک صدا۔ قتلی ایبده شلری بولغان خاتونلر صنفی اسمندن اوتنم. اگرده عربچه بر عبارت ایتوب:

«شاوروهن وخالقوهن» دیب حامچمله برله اوقوسهلر بر سوزمده یوق.

(خالقوهن. سز اول خاتونلرغه خالفق قیلکیز، دیگان سوز بولا اما یومشاق حا برله خالفوهن، بولسه سز اول خاتونلر برله معاھده قیلکیز موافقت ایتوکز! دیگان سوز بولادر). مخلصه بویی

قبول اسلام بهیره می حقننده.
قازان شهرینک حرمتلو اماملاری

قبول اسلام بهیره می حقننده دینیہ نظر تینه توبنده گی فکر لہرینی تقدیم ایتدیلر۔ «بلغارلارنک قبول اسلام بهیره می عادتده ۱۲ نچی محرمده ایتله، کالینسار لارداه شول کوننی بهیره می یازولار لکن سیاحتنامه یازوچی ابن فضلاننک یازوینه کورہ اش شولای بول۔ خان: بغداددان کیلگن ایلچیلر ۱۲نچی محرمده یکشنبه کون بلغار یورطینہ کیلوب یکنکده لہر. خان اوزی ہم تورہ۔ لہری آلازنی قارشی آغانلار. صوگرہ خان حصر تلری، اطرافنده بولغان بوتون تورہلرینه ہم الوع کشیلرینه خبر ایتوب ایلچیلر کیلگننک بيشنجی کونننہ (۱۶ نچی محرمده پنجشنبه کون) بغداد۔ دان کیلگن قوناقلار شرفینہ غایت زور مجلس یامغان وشول کوننن (۱۶ نچی محرمدن) اعتبارارسمی دین اسلام دینی بولوب تانلغان.

شونارغا کورہ قبول اسلام بهیره می اوچون ایکن مناسب بولغان کون ۱۶نچی محرم کونیدر۔ شول کوننی بهیره می ایتہر گه تیشیش، قازان علمائسی تقدیم ایتکهن ملا حظہ شونده تمام.

ياقوت الحموی نك محجم البلدان ده «بلغار»، ماده سنده ابن فضلان رساله سننن نقل ایتوب بو حقه سویله گدن سوزی اوشبورد:

«وكان وصولنا اليه يوم الاحد لثنتي عشرة ليلة خلت من المحرم سنة ۳۱۰ و كانت

المسافة من الجرجانية وهى مدينة خوار۔
 زم سبعين يوما فاقمينا الى يوم الاربعاء
 فى القباب التى ضربت لنا حتى اجتمع
 ملوك ارضه وغواصه ليسمعوا قراءة الكتاب
 فلما كان يوم الخميس نشرنا المظرديين
 الذين كانوا معنا (بوجمله فرهين طرہ)
 فندان نيمسچہ گہ ترجمہ سی ایلہ باصلغان
 معجم البلدان نك «بلغار»، ماده سی نسخه
 سنہ اوشبو رهوشده يازلغان: فلما كان
 يوم الخميس نشرنا المظرديين الذين كانوا
 معنا) واسراجنا الدابة بالسرج الموجه اليه
 والبسماء السواد وعممناه واخرجت كتاب
 الخليفة فقرأته، ترجمہ سی: بز نك بلغارغہ
 كيلوب يتوومز ۳۱۰ نچى يسل محرم نك
 ۱۲ نده يكشنبه كون ايدى. خوار زم
 شهرى، بولغان جرجانبه دن (اور گہ نچ دن)
 بلغارغہ يتمش كونلك يول بولدى. بز
 چهارشنبه كونگہ قدر اوزمز اوچون قو۔
 رولغان چادرلاره طور دق. صوگره خليفه
 نك خطن اوقغاننى ايشتور اوچون بلغار
 بز نك تورلهرى وخاص آدملهرى جييلد.
 ديلار. پنجشنبه كون بولغاچ بز اوزمز
 بلهن بز ابر بولغان ايكى چيگولى جيمه
 لهرنى جهيدك. (۱) وآگا (بلغار پادشاه
 سينه) ييبرلگهن ايبر بلدن حيواننى
 ايبرلهدك وآگا قارا كييلهر كيير تسك
 باشينا چالما اوراق (۲) شوندان صوكر
 مين خليفه نك خطن چغاروب اوقسد،
 (۱) بوجمله فرهين نسخه سنده گيچه
 ترجمه قيلدى.

ترجمہ تمام. دينيه نظار تينك ۱۹۲۴ نچى
 يل ۲۴ نچى اوكتہ برده بولغان عمومى
 اولترش يوقاريدہ يازلغان قازان علماء۔
 سينك فكرينى ومنكور عبارنى طنكلا۔
 غاندا ان صوكر قبول اسلام بهرہ منى ۱۶ نچى
 محرم ده قيلورغہ وبوندا ان صوكر بهرہ
 چبولنى شوگا موافق توزور گہ قرار
 قيلدى. كشافى ترجماننى.

عصر سعادتده گى حاللهر

اسلام مملكتنى نق نيگر گہ فوروب.
 اول وقت بوگونگى مدنيتده ئينگلمتره
 وفرانسيه ييرنى توتقان ئير اننى باشدان
 آياق، يونان نك ئيك مهم قسملهرينى
 مسلمانلار قولينه كيچر گسهن وشوشى
 الوغ حكومت نك خليفه سی بولغان حضرت
 عمر كونلهردهن بز كوننى منبردهن نوروب
 خلقغه مهرانك چيكدن طش ارنوب
 كيتكه نلگينى وهموگارغہ بز چيك قوبو
 تيوشلگينى سويله گهن ئيدى. شور
 وقت بز خاتون توروب: سين نيچك مهرانى
 چيكلمه كچى بولاسك؟ الله تعالى قرأ۔
 ننده: «ئہ گهرده سز خاتونسلاز گزدان
 بز سينه كوب مال بيورسه گز، آگار دان بز
 نهرسه سينى ده آلوب قالما گز (۳) دبدر،»

(۲) عباس خليفه لهرده قاراكيم
 وفارا چالما كييو عادت ايدى. بلغار پاد
 شاهسى ده بو طنطه لى مجلس اوچسون
 شول خليفه لهر گہ اوخشانوب كميندر گهن
 بولالار.

(۳) واتينم احد بهن قنطار افلا ناخذوا
 منه شيئا (سوره النساء ۲۰)

دیب حضرت عمر گە بتون خلق حضورندە فارسى توشدى، حضرت عمر دە: «بو خانونىڭ سوزى درست، عمرنىڭ فيكرى بالغىش،» دىب ئوزىنىڭ سويلەگەن سوز-بنى قايئارب آلدى.

بر وقت حضرت عمر مېھر ئو-ستىندەن: «اللە حقى ئوچون صورىم، مېندە عىب ئابقان كشى عېبىنى كورسە تسون ئېدى،» دېوينە فارسى، برەو: «ئەسى أمير المؤمنىن، مېن سېنىڭ بر عېبىڭنى بلەم. سېن آشتىرر ئوچون آلماش كىوم توناسڭ، ئېكى تورلى آش آشىسڭ ئە سېنىڭ قول آستىڭداغى بېك كوپ كشىلەرگە بوش نصيب توگل،» دېدى. حضرت عمر اوشبو واقعدەن صوك آشتىرر ئوچون ئېكى كىوم توناس بولدى، وە ئېكى تورلى آش آشاودان توقتالدى. حالبوكە بو وقت ئېندى بتون دىنيانڭ آلتون وە جوهر اتى عرب دولتىنە صو شىكىلمى آغلا، وشول اوق عمر: «كاشكە بو آلتونلار بۇنىڭ باشبۇزغە يېتمەسە يارار ئېدى،» دىب پوشىنا ئېدى.

عبدالله سليمان.

چېن روھانىيەت.

زمان سە دىنىڭ پېغەبەرېنە وحى الھى كېلو ايلەن برابىر يوكلىنگەن خىدمەت بىتون بىنى بىشەرگە دىناوى واخر اوى مقصدلارېنە يتولارى اچون يول كورگازو بولدى. رسول خدا شول خىدمەتنى ھېچ قصورسز

اوتادى ۲۳ يىل ظرفىندە نېچە عصرلار بويىنە تمام جھالندە ياشاگان عرب و غېبرى بېك كوپ خلقلارنى تمام پچراقلقدن تازالغە و شفقت سزلىكەن مەرحەمەتلىككە و يالقاولقدن اشچەنلىكە حيوانىتىدىن انسانىتكە اوندادى ھەم كورگزدى شولاي ايتوب ۲۳ يىل اچىندە اسلامىتىنى بتون دىناغە اعلان قىلوب اسلامىت نورنى دىنيانڭ بېك كوپ بىرىنە ساچب وفات بولدى رسول اللە وفات اولوى ايلەن برابىر بو مەغدس خىدمەت قرآن وحدىثلارنى يىخشىلاب بىلگان عالم لىرگە يوكلىنوب قالدى اچون ۱۳۳۰ يىلدىن بېرىلى عالم لىر شول خىدمەتنى ادا قىلوب كىلدېلەر اوشبو ۱۳ عصر اچىندە اسلامىتىنىڭ بېك پارلاق وقتلارى اولدىغى كېى ضعيفراك وقتلارېدە بولدى.

حازرگىسى كوندە بتون چىرىشار-ندەغى اسلام بالارى خصوصادىن عالملىرى اوزلەرېنە تېپىشلى خىدمەتنى تامامى ايلەن اوتاي آلماقلارندن دىنىنى واجتەمەغى مسئلەلردە بېك قصور اققە اوچرا دىلار اگوردە چىرمىنىڭ دواسىنى تابوب كوزمىنى اچو براق قاراماسقى استىقبال مز بېك قارانغى دەھا آرتقە قالاچق بز.

منە بو ھلاكتەن قىتلار اچون پېغەبەر مزنىڭ محراب و مېھرىنە حوجە بولغان املا ملار چن مەئناسى ايلەن امام اولولارى لازم اولدىغى كېى بتون چىرىشار يىناقار القان اسلام بالارىنە دىناوى واخر اوى مقصدلارېنە يتوگە يول باشچىلىق ايتو نوغرى

سندھ سو بلیکنه قویمای تمام اشلب کور۔
 گازولاری لازم منہ حازر شونک وقتی
 کیلمدی روحانیلر حیات میدانده هر
 تورلی آعرق لارغه اوچرایلار: بتون خلق
 ایلان بر ابر حقوقه مالک بولماو سه به
 بلی بر فدمر آورلقدایه شیلهر. اگرده بز
 چن روحانی اولرساق اشبو آعرق لارنک
 بارچه سینه تحمل ایتدکمز کبی خلقغه
 اوتنه نورغان خدمتمزده کیه چیلک ائمه.
 سک خلق بزنگ ایلان بز خلق ایلان
 خلقده ویزده عاندده بولومزده شبهه
 یوق اشبو کون خلقنک بر صنف روحانی
 لارنی فقط تماق آرتندانغه یوری تور۔
 غان بر صنف دیب قاری لار بو خطا

شول روحانی بولوب خدمت ایتکان
 خاتم لار روحانی لکه کرمای خلق آراسنده
 عادی بر ادم بولوب دنیا کوتسه لار دنیا لاری
 روحانی بولوب نورغانغه قاراغنده بیک
 کوب بخش بولاچق بو حقیقت.

روحانی لک خدمتی اوتدب کیلمگن
 خاتم لار روحانی لکنک قدسیتنی آشکلاق
 لاری کبی روحانی خدمت اوزلارینک
 وظیفه لاری دیب بلدکلرندن خدمت لار
 نده دوام ایتلار.

منه محترم روحانی لار!

۱۳۳۰ ییلدن بیر ویتون بنی بشرنک

دنیاوی واحراوی ساعات لارینه یول باشچی
 لوق ایتکان مقدس روحانیتنی بعض بر
 آعرق لارغه قارشنی تور آلمای طاشلاو
 بزنگ وظیفه مز تو گل

بزنگ وظیفه مز هر بر آعرق لارغه
 جداب خدمت مزده ثابت بولوب خلقنی
 توغری بولغه انداو اولدغی کبی خلقغه
 تقدیم ایتکان بخشنی خدمت لارنی هر
 قابولرنی اوز مزده اشلب خلقغه کورگانو
 منه شول وقتده رسول اللهنک بز گطاب شروب
 کیتکان خدمت لاری تمامی ایلان او۔
 تلدگی کبی بارچه مزده مسعود اولاچق بر.
 حق چل و علا حضر تلری بارچه مزغه
 ثبات و یروب چن روحانی بولوب خدمت
 ایتومزی نصیب ایتسون.

اویا امام لارندن حاج علی مخبودن

امام رازی طرسوس شهر

نده.

الوغ عالم لهردهن امام رازی حضر۔
 تلهری طرسوس شهرینه کیلموب، ائی
 بتون شهر خالق زبارت ثبتکنن وانک
 برله کورشمه گن کشی قالماغانلغی حقیقتده
 خبرده آونغان ئیدی. کون لهردهن بر
 کوننی امام رازینک یاقتلارندان برس
 بره و گه اوچراب: بز نی قدر بختلی بز
 امام رازی حضر تلهری کبی بیوک عالم
 شهر بزده مسافر دیوینه قارشنی، تسگی
 بره: اول کم اولا، مینم خبرمه بوقه
 دیگن.

— اول نیندی سوز تانغی؟ شهرده

آنک برله کورشمه گن کشی قالمادی:
 سپن ثلله کورشمه ننگده بوقمی؟ اول بیت
 اللهنک بارلغیننی مک دلیل برله اثبات

ئىنكەن ئىكەن محترم ذات بولا.

بەرە - اول كورەسەك اللەنەك بار -
 فېئىدە شېبە ئىتە تورغاندىر يوقسە آنەك
 بارلغېنە مەككەب دىلېل ئزلەب ماتاشماس
 ئىنى، مېن خدانېك بارلغېنە ئوز بار -
 ئەمەنداندا ئېغىراق ئىتوب ئشانام، شونەك
 ئوچون بو حەقە دىلېلگە محتاج بولغانم
 بون.

بو مصاحبە نېچكەر امام رازىغە
 ئىرشكەچ، اول: «آفرىن بو آدمگە، حەقىقە

اللەنەك بارلغى ھەر بىر آشلى كىشى ئوچون
 قوباش شېكىللى معلوم بىر نەرسە. شولای.
 بولغاچ بو توغرىدە دىلېل ئزلەب آزابلانو
 بوش ئش بولا شول. بو كىشى مېنم بىرلە
 كىلوپ كور شەسەدە موندى اعتقادى
 صاف، عقلى سلامت كەسەنى زىيارت ئىتو
 بىز نەك ئوز بىزگە ئىوش بولا ئىندى،
 مضموننە فېكرىنى بىان ئىتمىش در.

عبداللە سلېمان.

(اسلام)

ايرك ايلده. ايرك ابركن، وبيك كيك،
 او گەيلك يوق، بو ايلده باردا بىر تيك.
 قاراش ھەر كەگە بىر توسلى و بىر كوز،
 بلەن بولغاچ سويلە! دوس سىندە بىر سوز.
 آچق، كيك دفترەك آلگە (اسلام)
 آچوب كيت! آندە ياز! اسلامنى دوسلان!
 توشور! كورسەت! آنى سىن كوز گىلەر گە.
 بو ايلدە بار، كوررلك كوز لىلەردە.
 قالقدى اول فقيرلر دنيا سىندە،
 آغوب كىلدى يتىملر يلغە سىندە،
 تىگىز كوردى قارا قل بىرلە خاننى،
 نىگىز كورمى ھەر! قلنى، خاقاننى.
 تارىخ تىماس، ايلەر نچكە ايلەدەن،
 آلور آبروب صافن، چوبچار كىبە كەن،
 قايتور اول اضلنە صافلانوب بل!
 قالور اول مەنگىگە بىر صاقلانوب گل.

دینیہ نظارتندہن بارچہ محتسبلہر گہ!

اول خوبالغی نالوغنی تولی تورغان مؤذنلہر روحانی صفتی ایلہ داخود نالوغنی تولہرگہ تیوش بولماغانلق حقندہ مرکز نارکوم یوستناک دینیہ نظارتی اسمینہ یازغان ۲۱ نچی آپریل تاریخلی ۱۰۳۸۳ نچی رقملی سیرکولہری سزگہ بیلرلگدن ایدی. مرکز نارکوم فیندہ بو سیرکولہرنی تأکید قیلوب، باشفرد-ستان، تاتارستان وقازاقستان جمهوریتلرینک نارکوم فینلہرینہ وباشقہ اوبلاست لارغا ایضاح بیلردی. شول رهوشچہ بو حقندہ مؤذنلر مسئلہسی تمام حل قیلندی. اماملارنی داخود نالوغندن آزاد ایتو یا کہ بو اشنی طوغری بر بولغہ ونر-تیبکہ صالحو اشی وٹسیکدہ قارالاقاق در، آناچاق جواب ونتیجہ دینیہ نظارتی طر-قندن سزگہ اعلام ایتلور.

حاضر گہ بو مسئلہدہ اماملار مذکور نارکوم یوست سیرکولہرنده کورسہ-تلیگدن رهوشچہ اوزلرینک اماملق دن کیلیگن داخودلارینی یازار اوچون مخصوص دفتر توتسونلار، واول دفترنی آی صایون یاکی بر نیچہ آی صوگندہ محلہ منو-یلرندن امضا وتصدیق ایتدرسونلہر وکیورہک بولغاندا فین اینسپیکتورلارگہ یا کہ اوچاستکاواای کامیسیدلہرگہ اول دفترنی تقدیم ایتہرلہر.

قاضی: کشاف ترجمانی

۱۵ اوکتہبر ۱۲۹۴ یل

اش باشقارچی ج. رسولوف

رقم ۳۱۵۱

Р. С. Ф. С. Р.

Народный Комиссариат Юстиции

V-й Отдел Ликвидационный

(отделение церкви от государства)

21-го апреля 1924 г.

№ 10383.

МОСКВА. Кремль, здание ВЦИК, ком. № 9.

В Центральное духовное управление мусульман в Уфе.

Вследствие заявления Вашего 5-ый Отдел НКЮ сообщает, что согласно циркуляра Налогового управления от 26-го февраля 1924 г. за № 686 п. 6 (Вест. Финан. № 21) к служителям религиозных культов причисляются

только те лица, которые входят в состав причтов и совершают обряды культов, как наприм., епископы, священники, диаконы, рав-

вины, муллы и т. д. Прочие же лица, проживающие на доходы от того или иного обслуживания храмов, но не совершающие обрядов, как-то: канторы, кюстры, певчие, муэдзины и т. д. К служителям религиозных культов не отнесены и при уплате ими единого сельско-хозяйственного налога, на точном основании прим. к ст. 2 Положения, к обложению подоходно-поимущественным налогом не привлекаются.

Что касается мулл, то они, согласно ст. 6-й Положения, отнесены к VI группе категории Б и потому, на точном основании закона, подлежат привлечению к подоходно-поимущественному налогу, независимо от уплаты ими сельхозна

При этом привлечение к обложению подоходно-поимущественного налога пре- том подо-
фактически полученного ими в пе- ости от
признакам, перечисленным в ст. 6 и шним
года.

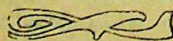
Напротив, дополнительному об- м по
совокупности доходов их (ст. 13 По- ько в
том случае, если совокупность дох- аемый
минимум, установленный для данно- ожения,
причем при установлении доходов а- рделение
доходов участковыми налоговыми ьть приняты
во внимание и сведения, заключающиеся в книгах для записи доходов
духовных лиц, при условии заверения их уполномоченными групп
ерующих.

Если плательщики считают обложение произведенным не-
правильно или нарушающим законные нормы, то возможно прине-
сение жалобы на решение подлежащих налоговых органов в инстан-
ционном порядке, предусмотренном п. п. 110 и 231—240 Инструкции о
подоходно-поимущественном налоге от 12/XI—23 года.

Пом. Завед. 5-ым Отделом НКЮ Шумов.

Секретарь (подпись)

Копия верна: Член Центр. Духов. Управл. Мусульман Сулейманов.

Р. С. Ф. С. Р.

Копия.

Б. С. С. Р.

**НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ
ФИНАНСОВ.**

**В Центральное Духовное Управление му-
сульман внутренней России и Сибири.**

Налоговое Управление.

Под/отдел подоходный.

15-го августа 1924 года.

№ 22963.

Уфа, телефон № 1-20.

В ответ на заявление от 16 июня 1924 г. за № 364—по вопросу об освобождении служителей религиозных культов, сообщается Духовному Управлению, что согласно сообщения НКФ РСФСР разъяснение Наркомюста РСФСР от 21-го апреля 1924 года за № 10383 по указанному вопросу, как не противоречащее циркулярным распоряжением НКЮ о подоходном налоге, сохраняет свою силу.

По вопросу об освобождении подоходн. налогом служителей культов.

Заявление Духовного Управления мусульман гербовым сбором оплачено.

Врид. Начналогоуправления **Бикташев.**

Заведующий п/отделом (подпись).

Копия верна: Член Центрального Управления мусульман **Сулейманов.**

دینیہ نظارتدن ناحیہ لہردہ کی احتساب ادارہ لہرینہ

برنجی سان اسلام مجلہسندہ محتسبلك ادارہ لہرینی محلی حکومت مؤسسہ لہردہ قید (ریگسٹر اڈایت) ایڈرو نبوشلگی و آنک ترتیبی یازغان ایڈی. شول طوغرودہ باشقردستان و تاتارستان جمهوریتلہرندہ گی بعض محتسبلردن محتسبلكنی قید ایڈرو اوچون کانتون ایسپالکومینہ مراجعت ایڈکمزده، سزنگ دینی تشکیلات قانونی بزنگ جمهوریتنگ اچکی اشلہر خلق کامیساریاتندا قید ایڈلگن میکن؟ دیب صوریلار شونی بزگہ بلر سہگنر ایڈی، مضمونندہ مرا۔ جعتلہر آلدی. دینیہ نظارتی بو سؤالگہ اوشوننی بلر ہدر:

مرکز اچکی اشلہر خلق کامیساریاتی طرفندان ۱۹۲۳ نچی یل ۳۰ نچی نویہ برده تصدیق قبلانغان ہم ۳۱ نچی رقم اوزرندہ قید ایڈلگن دینی تشکیلات قانونی باشقردستان جمهوریتنگ اچکی اشلہر خلق کامیساریاتندہ ۱۹۲۴ نچی یل ۵ نچی ایڈولده ۶ نچی رقم اوزرندہ قید ایڈلگن، اما تاتارستان جمهوریتنگ اچکی اشلہر خلق کامیساریاتندہ ۱۹۲۴ نچی یل ۱ نچی فیبرالده قید ایڈلگن. بو حقدہ مذکور ایکی کامیساریاتنگ اعلام لارینی عینا درج ایڈلہدر.

Настоящий устав зарегистрирован в Административном Отделе Адморгууправления НКВД АБССР за № 6.

5 Июли 1924 г.

Вр. Башнаркомвнудел (подпись).

Вр. Зав. Общим п/отд. (подпись).

(м. п.)

بو قید دینی تشکیلات قانونیناڭ اصل نسخہ سینہ یازلوب تېموشلی امضالار
ومھرا بیلہ نا کید ایتلگھن.

А. Т. С. С. Р.

Копия.

Г. С./О. Д.

Народный Комиссариат
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

В Центральное Духовное Управление Мусульман, г. Уфа.

Автономной Татарской
Социал. Советской Республ.

На № 2689.

ОТДЕЛ АДМИНИСТР.

Настоящим сообщается, что устав духовной организации мусульман, утвержденный Наркомвнуделом РФСР 30-го ноября 1923 г., зарегистрирован в Админуправлении НКВД ТССР 1-го февраля 1924 г.

2 сентября 1924 г.

№ 12452.

Казань, Кремль.

Телефон № 3-83 и 8-40.

Зам. Наркомвнудел ТССР и

Нач. Адм. Орг. отдела (Лондон).

Нач. Адм. отделения (Гуничев).

Копия верна:

Секретарь отдела (Слесарев).

Член ЦДУМ К. Тарджиманов.

دینیہ نظارتندہ قاضی کشاف ترجمانی ۱۷ یل ۱۹۲۴

رقم: ۳۵۵۳

انگلیا حکومتیناڭ مصر مسلمانلارینده تجاوزی مناسبته مرکز شور الار عکو—
متینه بیرلگھن تیلیگرام صورتی:

Мусульмане СССР глубоким возмущением следят за наглым поступком английских империалистов по отношению мирному египетскому народу. Выражая свой протест, призываем мусульман, поработощенных Англией колоний, теснее сплотившись, дать отпор новому посягательству лордов на самостоятельность мусульман Египта, а мировой пролетариат—оказать активную помощь трудящимся Египта, борющимся за свое освобождение и независимость. Пусть знают империалисты всего мира, что недалеко то время, когда Восток поднимется, и настанет час расплаты.

Муфтий ФАХРЕТДИНОВ.

میلادی ۱۹۲۵ زچپی یلده (هجری ۴۴ - ۱۳۴۳ زچپی یلدرده) قمری
 آی باشلاری جدولی

قاپو آی باشی	قاپو کون	افر نچی قاپو آی ونیچه نچی کون	قاپو آی باشی	قاپو کون	افر نچی قاپو آی ونیچه نچی کونی
رجب	دوشنبه	غنوار ۲۶ نده	محرم	چارشنبه	ایبول ۲۲ نده
شعبان	سهشنبه	فمبرال ۲۴ نده	صفر	پنجشنبه	اوغست ۲۰ نده
رمضان	چارشنبه	مارت ۲۵ نده	ربیع الاول	شنبه	سینته بر ۱۹ نده
شوال	جمعه	اپریل ۲۴ نده	ربیع الآخر	دوشنبه	اوکته بر ۱۹ نده
ذوالقعدة	شنبه	مای ۲۳ نده	جمادی الاولى	سهشنبه	نویه بر ۱۷ نده
ذوالحجه	دوشنبه	ایبون ۲۲ نده	جمادی الاخر	پنجشنبه	دیکه بر ۱۷ نده

ئوشبو آی باشلاری جدولی درست ترتیب ثبتلدی.

دینییه نظاننده قاضی: کشاف ترجمانی.

اؤفا ۱۹۲۴ زچپی یل ۱۵ نچی نویه بر

*

اسلام مجلہ سید مشتعلیہ ریڈہ

اعلام

اسلام مجلسنی اوشبو ۱۹۲۴ نچی یل اوعستدن (هجری ۱۳۴۳ نچی یل باشندن
چغابارا باشلارغا و مشتعلیہ اوچون یل باشنی برنچی اوعستدن اهنبل
ایتەر گه اویلانغان ایدی. لکن اوعستده چغارغا تیمیشلی بولغان برنچی صانغ تیغنی
یاعندان بعض بر یتشزلکلهر سببندن فقط اوکته برده گنه چعا آلدی. شونلقدان
ایندی یل باشی برنچی اوکته برده حساب قیلنا، اسلام مجلہسی یللق ابونہ توله گنه
کمسلهر گه کیله چک ۲۵ نچی یل اولته برده قدر ۱۲ صان، آلطی ایللق توله گنه نذر گه
آپر یل باشینه قدر ۶ صان باروب طور اچاق.
مجله گه ابونا بر یللق یاکی آلطی ایللق عنا قبول ایتله، یللق ابونا اوکته برده
اوکته بر گه، آلطی ایللق اوکته بردهن آپر یل غه قدر حساب ایتله.
مجله اوشبو ۱۹۲۴ نچی یل اچنده بنه بر بر صان چغاق ائندان صوگ هر ابون
چغابارا چاق انشاالله. ابونہ توله گهن کمسلهر گه برنچی صانندان باشلاب اسلام مجلہسی
یبهرله. یللق ابوناچیلار غه اون ایکی صان، یارطی یللق ابوناچیلار غه آلطی صان
مجله یبهرونی اداره ئوستینه آلدن. مجلہنگ یللق بهاسی ۵ صوم. آلتی ایللق ۲ صوم
۵۷ تین وهر صانی ۴۵ تین.

خط واقچا یبهرو اوچون آدریس:

г. Уфа Тукаевская ул. д. № 50.
Редакция журнала „Ислам“

